

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการดำเนินการการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังจะเสนอตามลำดับต่อไปนี้

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา

2.1.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา

2.1.2 จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

2.1.3 หลักการนิเทศการศึกษา

2.1.4 กระบวนการนิเทศการศึกษา

2.2 การนิเทศภายในโรงเรียน

2.2.1 ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

2.2.2 ความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียน

2.2.3 ความมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

2.2.4 ผู้เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในโรงเรียน

2.2.5 คุณลักษณะของผู้ให้การนิเทศภายในโรงเรียน

2.2.6 คุณลักษณะของผู้รับการนิเทศภายในโรงเรียน

2.2.7 คุณลักษณะของผู้สนับสนุนการนิเทศภายในโรงเรียน

2.2.8 บทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องในการนิเทศภายในโรงเรียน

2.2.9 เกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำการนิเทศภายในโรงเรียน

2.3 ขอบข่ายงานนิเทศภายในโรงเรียน

2.3.1 ด้านการพัฒนาหลักสูตร

2.3.2 ด้านการเรียนการสอน

2.3.3 ด้านบุคลากร

2.3.4 ด้านสื่อการเรียนการสอนและการบริการ

2.3.5 ด้านการวัดผลและประเมินผล

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา

2.1.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษา มีผู้ให้ความหมายหลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิวัฒนาการด้านการศึกษา จุดมุ่งหมายและแนวทางการศึกษาแต่ละยุคแต่ละสมัย นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

สาย ภานรัตน์ (2517) การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายามอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่างที่จะช่วยให้การศึกษามีคุณภาพทั้งด้านการเรียนการสอน

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2521) การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายามทุกชนิดของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาในการแนะนำครู หรือ บุคลากรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อ

- 1) ให้อุทิศวิธีปรับปรุงการสอนหรือการให้การการศึกษา
- 2) ช่วยให้เกิดความงอกงามทางวิชาชีพทางวิชาการศึกษา
- 3) ช่วยพัฒนาครู
- 4) ช่วยในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา
- 5) ช่วยเหลือและปรับปรุงวิธีสอน

สังัด อุทรานันท์ (2524) การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน

อาคม จันทรสุนทร (2526) การนิเทศการศึกษา หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน หรือเพิ่มพลังในการทำงานของครูรวมทั้งทำให้ครูเกิดความก้าวหน้าในวิชาการและเกิดประสิทธิภาพต่อการศึกษาระดับ

นิพนธ์ ไทยพานิชย์ (2529) การนิเทศการศึกษาเป็นความพยายามของบุคลากรทางการศึกษาที่จะจัดกิจกรรมและให้บริการกับผู้บริหารและครู ทั้งใน ทางตรงและทางอ้อมที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนของครู เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนของนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ ในการพัฒนาคุณภาพของการศึกษา

ประกอบ มณีโรจน์ (2533) การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการความร่วมมือช่วยเหลือแนะนำระหว่างผู้นิเทศกับครู ในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีคุณภาพตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษา

ดำรง แก่งคำ (2533) การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการช่วยเหลือแนะนำชี้แจง บริการ ร่วมมือ ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน กระบวนการบริหารของผู้บริหารโรงเรียน เพื่อช่วยให้ครูทำหน้าที่ของตนให้ดีขึ้น ซึ่งต้องอาศัยหลักวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล

ประติษฐ์ ศรีสุวัฒน์ (2535) การนิเทศการศึกษา หมายถึง การจัดบริการทางการศึกษา เพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครู และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีคุณภาพตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการจัดการศึกษา

บุญเลิศ แสนศักดิ์ (2535) การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ โดยใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล มีวิจารณ์ภายในการพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลง แก้ไข ในด้านการเรียน ของเด็ก การสอนของครูให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ เพื่อให้เกิดคุณภาพการศึกษา

Briggs และ Justman (1952) การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความร่วมมือกระตุ้นและการชี้แนะให้ครูเจริญก้าวหน้าทางวิชาชีพ เพื่อให้ครูได้เกิดพลังที่จะกระตุ้นและชี้แนะนักเรียนของตน โดยใช้สติปัญญาทำให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเฉลียวฉลาดในสังคมที่เขาอาศัยอยู่

Good (1959) การนิเทศการศึกษาเป็นการแนะนำช่วยเหลือความพยายามทุกอย่างของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการศึกษาในการแนะนำครูหรือบุคคลอื่นที่ทำงานเกี่ยวกับการศึกษา ให้รู้จักวิธีการปรับปรุงการสอน ช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามทางวิชาชีพทางการศึกษา ช่วยในการพัฒนาครู ช่วยในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ช่วยปรับปรุงวัสดุและเนื้อหาการสอนปรับปรุงวิธีการสอน และช่วยปรับปรุงการประเมินผลการสอน

Wiles (1967) การนิเทศการศึกษา คือ การแนะนำซึ่งกันและกันในการวางแผนร่วมกันและการปรึกษาหารือกัน เพื่อหาทางปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

Spears (1967) การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนของครู โดยการทำงานร่วมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเป็นกระบวนการกระตุ้นความเจริญก้าวหน้าของครู และมุ่งหวังที่จะช่วยเหลือครู เพื่อให้ครูได้ช่วยตนเองได้ การนิเทศการศึกษาเป็นโครงการปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างหนึ่ง

Mark และคณะ (1987) การนิเทศการศึกษาเป็นการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และส่งผลสะท้อนต่อการพัฒนานักเรียน

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้ให้การนิเทศ ผู้รับการนิเทศ เพื่อพัฒนาหรือปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อบรรลุตามเป้าหมายและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

2.1.2 จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

การดำเนินงานใด ๆ ก็ตาม การวางจุดมุ่งหมายที่แน่นอนไว้จะทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทราบชัดเจนว่าจะต้องกระทำสิ่งใด เพื่อให้เกิดผลอย่างไร ในการนิเทศการศึกษาก็เช่นเดียวกันได้มีนักศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ได้อธิบายจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาดังนี้

สาย ภานุรัตน์ (2517) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษามี 12 ประการ คือ

1) ช่วยให้ผู้ครูเห็นและเข้าใจถ่องแท้ในวัตถุประสงค์ของการศึกษาและหน้าที่โดยเฉพาะของโรงเรียน ที่จะดำเนินการไปสู่ความมุ่งหมายของการศึกษานั้น

2) ช่วยให้ผู้ครูได้เห็นและเข้าใจความต้องการและปัญหาของนักเรียน โดยจัดสนองความต้องการของนักเรียนอย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ตลอดจนแก้ไขและป้องกันปัญหาอันจะพึงมีแก่เยาวชน

3) ช่วยสร้างให้มีคุณลักษณะแห่งความเป็นผู้นำ

4) ช่วยเสริมขวัญคณะครูให้อยู่ในสภาพที่ดีและเข้มแข็งรวมหมู่คณะที่จะปฏิบัติงานร่วมกันด้วยกำลังปัญญอันสูง เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายอันเดียวกัน

5) ช่วยพิจารณาความเหมาะสมของงาน ให้ถูกต้องตามความสามารถของครูแต่ละคน และมอบหมายให้ครูแต่ละคน แล้วช่วยประคับประคองให้ครูผู้นั้นใช้ความสามารถของตนปฏิบัติงานนั้นให้ก้าวหน้าอยู่เรื่อย ๆ

- 6) ช่วยให้ผู้พัฒนาการสอนของตนให้ดียิ่งขึ้น
- 7) ช่วยเหลือครูใหม่ให้เข้าใจระบบงานในโรงเรียนและงานในอาชีพของครู
- 8) ช่วยประเมินผลงานของครูตามแนวทางที่ตกลงกันไว้
- 9) ช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนและช่วยวางแผนให้เหมาะสม
- 10) ช่วยประชาสัมพันธ์งานของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ เพื่อให้เข้าใจและให้ความ

ช่วยเหลือโรงเรียน

- 11) ช่วยค้นหาปัญหาของโรงเรียนที่ทางโรงเรียนไม่สามารถแก้ไขได้โดยลำพังนำมาเสนอเพื่อขอความคิดเห็นร่วมกัน
- 12) ช่วยปกป้องครู ไม่ให้ครูถูกใช้งานเกินขอบเขตและไม่ให้ถูกลงโทษโดยไม่เป็นธรรม
กรมสามัญศึกษา (2519) การนิเทศการศึกษามีความมุ่งหมาย ดังนี้
 - 1) เพื่อช่วยให้ครูดำเนินการสอนตามหลักสูตรและให้ได้ผลตามที่กำหนดไว้
 - 2) เพื่อให้ครูได้ตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการจัดการศึกษาทั้ง
ให้สามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ เพื่อให้เกิดผลดีต่อการศึกษานักเรียน
 - 3) เพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการ
 - 4) เพื่อรักษา ส่งเสริม ควบคุมคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาในทุกระดับ
 - 5) เพื่อให้ความช่วยเหลือ และประสานงานในทางวิชาการแก่สถานศึกษาและกรม
เจ้าสังกัด

สังัด อุทรานันท์ (2524) การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมาย 4 ประการคือ

- 1) เพื่อพัฒนางานการนิเทศการศึกษา เป็นการให้คำแนะนำช่วยเหลือให้คนใน
องค์การนั้น มีความรู้ความสามารถในการทำงานให้มากขึ้น
- 2) เพื่อพัฒนางานการนิเทศการศึกษา เป็นการสร้างสรรค์วิธีการทำงานให้มี
ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- 3) เพื่อประสานสัมพันธ์ การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างความร่วมมือสร้างความ
เข้าใจในการทำงานร่วมกัน ตลอดจนความเข้าใจระหว่างกลุ่มคนกับสังคมโดยรวม
- 4) เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างความมั่นใจ
ความสบายใจและกำลังใจในการทำงาน

กิติมา ปรีดีติลล (2532) ให้ความเห็นว่า การนิเทศการศึกษามีความหมายดังนี้

- 1) เพื่อช่วยให้ครูค้นหาและรู้วิธีการทำงานด้วยตนเอง
- 2) เพื่อช่วยให้ครูรู้จักแยกแยะ วิเคราะห์ปัญหาของตนเองโดยช่วยให้ครูรู้ว่าอะไรที่เป็นปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่และจะแก้ปัญหานั้นได้อย่างไร

- 3) เพื่อช่วยให้ครูรู้สึกมั่นคงในอาชีพ และความเชื่อมั่นในความสามารถของตน
- 4) เพื่อช่วยให้ครูมีความคุ้นเคยกับแหล่งวิทยาการ และสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้

5) ช่วยเผยแพร่ให้ชุมชนเข้าใจถึงแผนการศึกษาของโรงเรียน และให้การสนับสนุน

6) ช่วยให้ครูเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการทางการศึกษา

วิโรจน์ บรรณาคัคคี (2532) ให้ความเห็นว่า การนิเทศการศึกษามีความมุ่งหมายดังนี้

- 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตร
- 2) เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครู
- 3) เพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษารวมทั้งแก้ไข ป้องกันปัญหาทางการศึกษา
- 4) เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นและกำลังใจแก่ครู

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายการนิเทศการศึกษา ดังนี้

- 1) เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการบริหารและงานวิชาการของโรงเรียน
- 2) เพื่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- 3) เพื่อสำรวจ วิเคราะห์ วิจัยและประเมินผล เพื่อปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐาน

การศึกษา

4) เพื่อพัฒนาหลักการและสื่อการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐาน และเอกสารทางวิชาการให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการ และความจำเป็นของสถานศึกษาและครู

5) เพื่อพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะครูอาจารย์ให้มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์อันจำเป็นที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอน การจัดการศึกษาให้สามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายทั่วไปของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1) เพื่อช่วยให้ครูมองเห็นปัญหา และความต้องการ ตลอดจนความจำเป็นของเด็ก และเยาวชนสามารถจัดสนองความต้องการของเด็กและเยาวชนได้ รวมทั้งช่วยแก้ไขและป้องกัน ปัญหา

2) เพื่อช่วยให้ครูผู้บริหาร และข้าราชการทุกฝ่ายได้มองเห็นและเข้าใจจุดมุ่งหมาย ของการศึกษาและบทบาทหน้าที่ของตนเอง เพื่อดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว

3) ช่วยสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานของครูและเจ้าหน้าที่ให้อยู่ในสภาพที่ดี และร่วมปฏิบัติงานเป็นคณะด้วยกำลังสติปัญญา เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายปลายทางอันดี

4) เพื่อให้ครูได้พิจารณาความรู้ความสามารถและทักษะในการสอน ตลอดจนการทำ แผนการสอน สื่อการเรียน การประเมินผล

5) เพื่อประสานงานกับผู้บริหารการศึกษาในอันที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่โรงเรียน และ สำนักงานไม่อาจดำเนินงานได้ตามลำดับ

6) เพื่อช่วยประเมินผลงานของครูและเจ้าหน้าที่ รวมทั้งช่วยวางแผนเพื่อแก้ปัญหาให้ เหมาะสม

7) เพื่อช่วยให้ครูใหม่ได้เข้าใจงานของโรงเรียนและอาชีพครู

8) เพื่อช่วยในด้านประชาสัมพันธ์ และสร้างครูให้มีลักษณะแห่งความเป็นผู้นำ

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือ และ ประสานงานในด้านวิชาการในโรงเรียน เพื่อพัฒนาหลักสูตร ปรับปรุงการเรียนการสอนของครู ให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนช่วยทำให้เกิดความมั่งคั่งทาง วิชาชีพครูและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

2.1.3 หลักการนิเทศการศึกษา

ซารี มณีศรี (2523) ได้ให้หลักการพื้นฐานการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้ คือ

1) การนิเทศเป็นการช่วยกระตุ้นเตือนการประสานงานและการแนะนำให้เกิดความ เจริญรุดรคแก่ครูโดยทั่วไป

2) การนิเทศต้องอยู่บนรากฐานประชาธิปไตย

3) การนิเทศเป็นกระบวนการส่งเสริมสร้างสรรค์

4) การนิเทศเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงหลักสูตร

- 5) การนิเทศคือการสร้างมนุษยสัมพันธ์
- 6) การนิเทศมุ่งส่งเสริมบำรุงขวัญ
- 7) การนิเทศมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดช่องว่างระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยเฉพาะ

ในชนบท

ชาอุทัย อาจารย์ (2525) ได้กล่าวถึงหลักการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

- 1) การนิเทศการศึกษาจะต้องสัมพันธ์กับการบริหาร
- 2) การนิเทศการศึกษาคควรจะต้องอยู่บนพื้นฐานของปรัชญา
- 3) การนิเทศการศึกษาคควรเป็นวิทยาศาสตร์
- 4) การนิเทศการศึกษาคควรเป็นประชาธิปไตย
- 5) การนิเทศการศึกษาคควรเป็นการสร้างสรรค์
- 6) การนิเทศการศึกษาคควรส่งเสริมความเจริญก้าวหน้า
- 7) การนิเทศการศึกษาคควรเป็นวิชาชีพ

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2528) กล่าวว่า "หลักการ" หมายถึงการสรุปข้อความโดยทั่วไป ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในลักษณะของข้อเท็จจริงพื้นฐาน หรือกฎเกณฑ์พื้นฐาน คำสั่ง นโยบาย หรือความเชื่อ ซึ่งควบคุมการกระทำในรูปแบบต่างๆ ของมนุษย์ สำหรับเรื่องการศึกษาโดยเฉพาะหลักการน่าจะหมายถึงปรัชญา ซึ่งเป็นเครื่องหมายกำหนดและประเมินค่าจุดหมาย ทัศนคติ การปฏิบัติ และผลผลิตจากการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) ให้หลักการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1) หลักการผู้นำ (Leadership) คือ การใช้อิทธิพลของบุคคลที่จะทำให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเป็นไปตามเป้าหมาย

2) หลักความร่วมมือ (Cooperation) คือ การกระทำร่วมกันและรวมพลังทั้งหมดเพื่อแก้ปัญหาด้วยกัน โดยยอมรับและยกย่องผลของความร่วมมือในการปรับปรุงการเรียนการสอนจากหลายฝ่าย และทำหน้าที่ความรับผิดชอบชัดเจนในการจัดองค์การการประเมินผลตลอดจนประสานงาน

3) หลักการเห็นใจ (Considerateness) คือ การนิเทศการศึกษา จะต้องคำนึงถึงตัวบุคคลที่ร่วมงานด้วยการเห็นใจ จะทำให้ตระหนักในคุณค่าของมนุษยสัมพันธ์

4) หลักการสร้างสรรค์ (Creativity) คือ การนิเทศการศึกษาจะต้องทำให้ครูเกิดพลังที่จะคิดริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ แปลก หรือทำงานด้วยตนเองได้

5) หลักการบูรณาการ (Integration) เป็นกระบวนการซึ่งรวมสิ่งกระจัดกระจายให้สัมพันธ์มองเห็นได้

6) หลักการมุ่งชุมชน (Community) เป็นการแสวงหาปัจจัยที่สำคัญในชุมชนและการปรับปรุงปัจจัยเหล่านั้น เพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ในชุมชนให้ดีขึ้น

7) หลักการวางแผน (Planning) หมายถึง กระบวนการวิเคราะห์ซึ่งเกี่ยวกับการแสวงผลในอนาคต การกำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการล่วงหน้า การพัฒนาทางเลือกเพื่อปฏิบัติให้บรรลุจุดประสงค์ และการเลือกทางปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุด

8) หลักการยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ความสามารถที่จะถูกเปลี่ยนแปลงและพร้อมอยู่เสมอที่จะสนองความต้องการสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป

9) หลักวัตถุวิสัย (Objectivity) หมายถึง คุณภาพที่เป็นผลมาจากหลักฐานตามความจริงโดยการวัดแน่นอนและหลายอย่าง

10) หลักการประเมิน (Evaluation) หมายถึง การหาความจริงโดยการวัดแน่นอนและหลายอย่าง

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535) กล่าวถึงหลักการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1) การนิเทศควรมีการบริหารงานเป็นระบบ และมีการวางแผนการดำเนินงานเป็นโครงการ

2) การนิเทศต้องถือหลักการมีส่วนร่วมในการทำงาน คือมีความเป็นประชาธิปไตยเคารพในความคิดเห็นของคนอื่น เป็นความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นความร่วมมือร่วมใจกันในการดำเนินงานและใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เพื่อทำงานนั้นไปสู่เป้าหมายตามต้องการ

3) การนิเทศเป็นงานสร้างสรรค์ เป็นการแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคลให้แต่ละบุคคลได้แสดงออกและพัฒนาความสามารถเหล่านั้นได้อย่างเต็มที่

4) การนิเทศเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอนโดยให้ครูอาจารย์ที่ได้เรียนรู้ว่าปัญหาของตนเองเป็นอย่างไร จะหาวิธีแก้ไขปัญหานั้นอย่างไร

5) การนิเทศเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานให้ดีขึ้น สร้างความเข้าใจระหว่างกัน สร้างมนุษยสัมพันธ์ มีวิธีการทำงานที่ดี และสามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้

6) การนิเทศเป็นการสร้างความผูกพัน และความมั่นคงต่องานอาชีพ รวมทั้งความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองเกิดความพึงพอใจในการทำงาน

7) การนิเทศเป็นการพัฒนาและส่งเสริมวิชาชีพครู ให้ความรู้สีกภาคภูมิใจเป็นอาชีพที่ต้องใช้วิชาความรู้และความสามารถ และสามารถที่จะพัฒนาได้

Mark, Emery Stoops และ King Stoops (1978) ได้กำหนดหลักการเบื้องต้นของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

- 1) หลักการอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่รับผิดชอบ
- 2) หลักการบริหาร ซึ่งครูผู้สอน หรือผู้รับการนิเทศเป็นผู้ให้บริการ
- 3) หลักการสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของครูและโรงเรียน
- 4) หลักการสร้างสรรค์ความคิด เจตคติ และความสัมพันธ์ ระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ
- 5) เน้นความสำคัญของงานวิจัย และจะต้องพยายามหาแนวทางให้ครูผู้เกี่ยวข้องศึกษางานวิจัยและนำผลมาปฏิบัติให้มากขึ้น
- 6) หลักการประเมินผลการนิเทศ ทั้งผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ การประเมินผล จะต้องทำอย่างต่อเนื่อง

จากหลักการนิเทศการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า หลักการนิเทศการศึกษาควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือร่วมใจการประสานงานของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศความถูกต้องตามหลักวิชาการ มีจุดมุ่งหมายชัดเจน มีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ มีการทำงานตามขั้นตอน มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ มีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ มีการทำงานตามขั้นตอน มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ มีความเป็นประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่ และเป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

2.1.4 กระบวนการนิเทศการศึกษา

กระบวนการนิเทศการศึกษาหมายถึง แบบแผนของการนิเทศของการศึกษาที่ลำดับขั้นตอนไว้อย่างมีระเบียบ และแบบแผนนั้นจะต้องเป็นแบบแผนที่ดี มีลำดับขั้นตอนในการ

คำเนิงานไว้อย่างชัดเจน และต่อเนื่องกันอย่างมีระเบียบ พร้อมด้วยเหตุผลและความเป็นไปได้ (คารง แก่งคำ, 2533) ซึ่งได้กล่าวไว้หลายคนดังนี้

สัจ อูทรานันท์ (2529) ได้แบ่งกระบวนการนิเทศการศึกษาเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) การวางแผนนิเทศ เป็นขั้นที่ผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ ประชุมปรึกษาหารือกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาและความต้องการจำเป็นที่จะต้องมีกระบวนการนิเทศ รวมถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศที่จะจัดขึ้น

2) การให้ความรู้ในสิ่งที่จะทำ เป็นขั้นตอนของการให้ความรู้ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะดำเนินการว่าจะต้องอาศัยความรู้ ความสามารถอะไรบ้าง อย่างไร มีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร และจะทำอย่างไรจึงจะทำให้ผลงานออกมาอย่างมีคุณภาพ

3) การปฏิบัติงานขั้นนี้ประกอบด้วย 5 ลักษณะ คือ

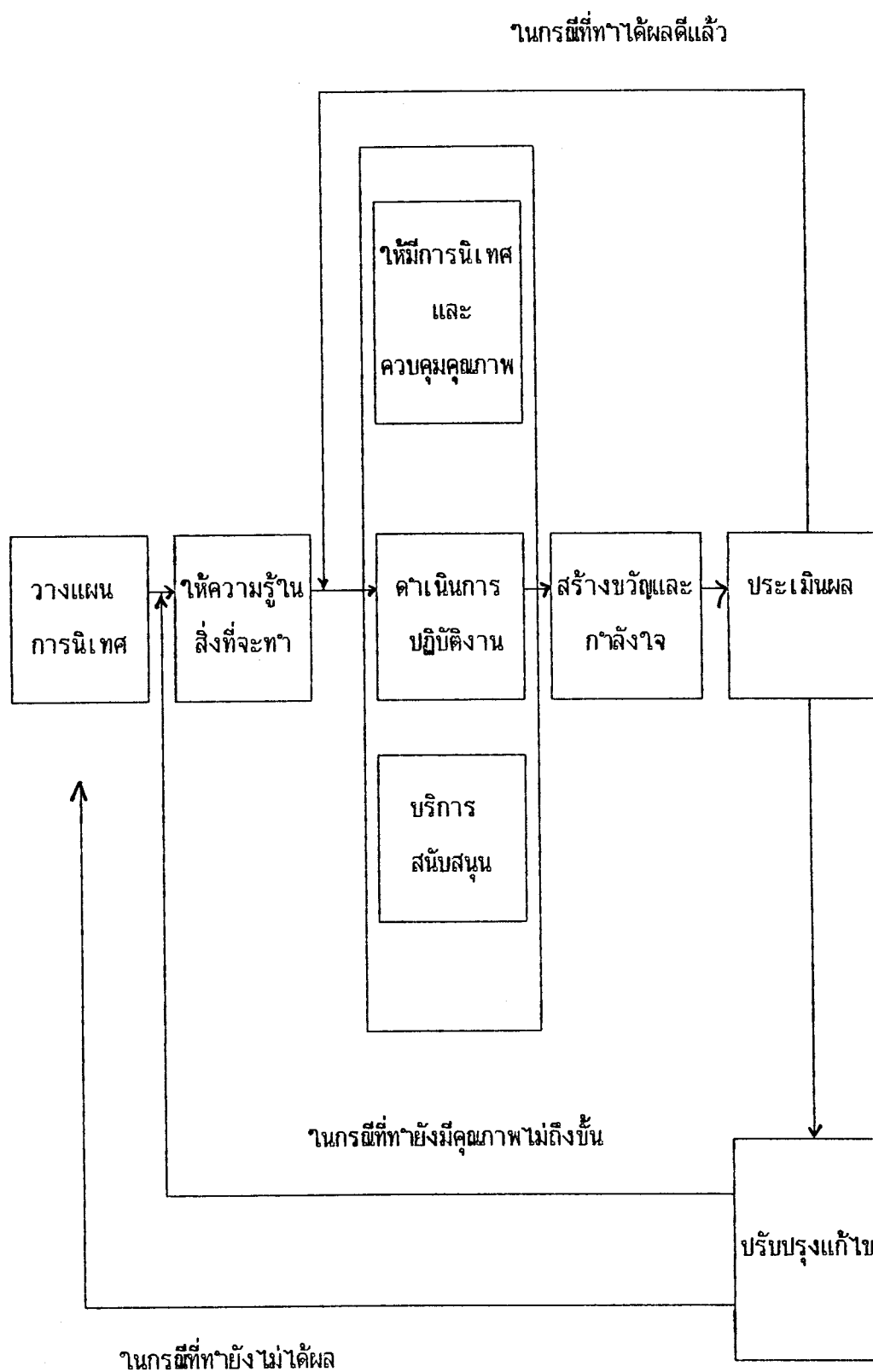
(1) การปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ ตามความรู้ความสามารถที่ได้รับจากกระบวนการขั้นที่ 2

(2) การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ ผู้นิเทศจะทำการนิเทศและควบคุมคุณภาพให้งานสำเร็จออกมาทันตามกำหนดเวลาและมีคุณภาพสูง

(3) การปฏิบัติงานของผู้สนับสนุนการนิเทศ ผู้สนับสนุนจะสนับสนุนในเรื่องการอำนวยความสะดวกหรือการจัดหาวัสดุอุปกรณ์

(4) การสร้างขวัญและกำลังใจ ขั้นนี้เป็นการเสริมแรงของผู้บริหารหรือผู้นิเทศ เพื่อให้ผู้รับการนิเทศเกิดความมั่นใจและพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

(5) การประเมินผลผลิตกระบวนการดำเนินการ ผู้นิเทศจะทำการประเมินผลการทำงานที่ได้ดำเนินการมาแล้ว เพื่อทราบผลว่าเป็นอย่างไร ซึ่งสามารถสรุปกระบวนการนิเทศการศึกษาได้ดังนี้

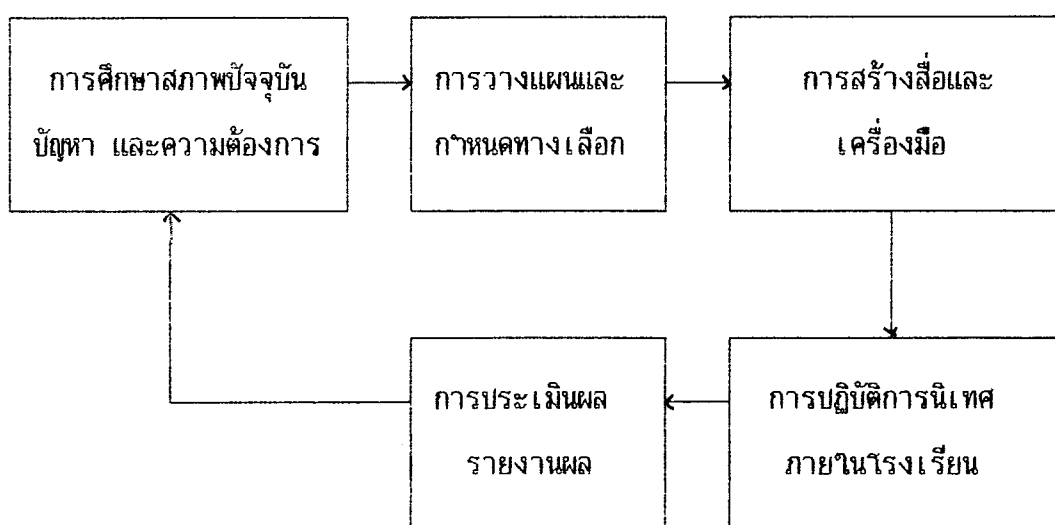
แผนภูมิที่ 1 แสดงกระบวนการนิเทศการศึกษาของสจ๊วต อุทรานันท์

Harris (1975) ได้เสนอกระบวนการนิเทศไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ขั้นการประเมินผลสภาพการทำงาน
- 2) ขั้นจัดลำดับความสำคัญของงาน
- 3) ขั้นออกแบบวิธีการทำงาน
- 4) ขั้นจัดสรรทรัพยากร
- 5) ขั้นการประสานงาน
- 6) ขั้นการนำการทำงาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้กำหนดกระบวนการนิเทศการศึกษาออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

- 1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ
- 2) การวางแผนและกำหนดทางเลือก
- 3) การสร้างสื่อ เครื่องมือและวิธีการ
- 4) การปฏิบัติการนิเทศการศึกษา
- 5) การประเมินผลและรายงานผล

แผนภูมิที่ 2 แสดงกระบวนการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง ความพยายามทุกชนิดของผู้ที่อยู่ในโรงเรียนตั้งแต่ผู้บริหารลงไปจนถึงที่ปรับปรุงส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอนภายในโรงเรียนให้ดีขึ้น เป็นการเพิ่มพลังการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งให้ครูมีความก้าวหน้าทางวิชาชีพและผลสุดท้ายคือ การศึกษาของเด็กก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ

บุญเลิศ แสนศักดิ์ (2535) การนิเทศภายในโรงเรียนคือการที่บุคลากรในโรงเรียนร่วมมือกันทำงานอย่างเป็นกระบวนการเพื่อปรับปรุง และพัฒนาพฤติกรรมการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนดังกล่าว สรุปได้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างบุคลากรทุกคนในโรงเรียนเพื่อเป็นการเพิ่มพลังในการปฏิบัติงานของครู เพื่อให้ครูเกิดการพัฒนาและมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น

2.2.2 ความจำเป็นในการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน มีความจำเป็นต่องานบริหารโรงเรียนประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการศึกษาจะมีขึ้นได้ ก็ขึ้นอยู่กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน เมื่อวิชาการมีการพัฒนาและต้องก้าวอยู่ตลอดเวลา การหยุดอยู่กับที่จะกลายเป็นความล้าหลัง ดังนั้น ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมีสาเหตุและองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

อาคม จันทสุนทร (2526) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการนิเทศภายในโรงเรียน ดังนี้

- 1) เป็นการช่วยเสริมกำลังของศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารการศึกษา ซึ่งมีไม่พอที่จะนิเทศการศึกษาได้ทั่วถึง
- 2) การนิเทศภายใน ผู้นิเทศเป็นผู้ใกล้ชิดปัญหาที่มีอยู่ในโรงเรียนย่อมรู้จักปัญหาได้ดี สามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุด
- 3) ผู้นิเทศมีความคุ้นเคยกับผู้รับการนิเทศอยู่แล้ว ทำให้บรรยากาศในการนิเทศเป็น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง ความพยายามทุกชนิดของผู้ที่อยู่ในโรงเรียนตั้งแต่ผู้บริหารลงไปจนถึงจะปรับปรุงส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอนภายในโรงเรียนให้ดีขึ้น เป็นการเพิ่มพลังการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งให้ครูมีความก้าวหน้าทางวิชาชีพและผลสุดท้ายคือ การศึกษาของเด็กก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ

บุญเลิศ แส่นศักดิ์ (2535) การนิเทศภายในโรงเรียนคือการที่บุคลากรในโรงเรียนร่วมมือกันทำงานอย่างเป็นกระบวนการเพื่อปรับปรุง และพัฒนาพฤติกรรมการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนดังกล่าว สรุปได้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างบุคลากรทุกคนในโรงเรียนเพื่อเป็นการเพิ่มพลังในการปฏิบัติงานของครู เพื่อให้ครูเกิดการพัฒนาและมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น

2.2.2 ความจำเป็นในการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน มีความจำเป็นต่องานบริหารโรงเรียนประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการศึกษาจะมีขึ้นได้ ก็ขึ้นอยู่กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน เมื่อวิชาการมีการพัฒนาและต้องก้าวอยู่ตลอดเวลา การหยุดอยู่กับที่จะกลายเป็นความล้าหลัง ดังนั้น ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมีสาเหตุและองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

อาคม จันทสุนทร (2526) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการนิเทศภายในโรงเรียน ดังนี้

- 1) เป็นการช่วยเสริมกำลังของศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารการศึกษา ซึ่งมีแนวโน้มที่จะนิเทศการศึกษาได้ทั่วถึง
- 2) การนิเทศภายใน ผู้นิเทศเป็นผู้ใกล้ชิดปัญหาที่มีอยู่ในโรงเรียนย่อมรู้จักปัญหาได้ดี สามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุด
- 3) ผู้นิเทศมีความคุ้นเคยกับผู้รับการนิเทศอยู่แล้ว ทำให้บรรยากาศในการนิเทศเป็น

กันเองไม่ต้องเสียเวลาสร้างความคุ้นเคยเหมือนกับศึกษานิเทศก์หรือผู้บริหารการศึกษาที่มาจากภายนอกโรงเรียน

4) ผู้นิเทศภายในโรงเรียน สามารถติดตามผลการปฏิบัติงานหรือผลการนิเทศได้ตลอดเวลา เพราะผู้นิเทศอยู่ใกล้ชิดกับผู้รับการนิเทศ จึงสามารถทำงานดำเนินไปสู่จุดหมายได้โดยไม่ขาดความต่อเนื่อง

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2521) ชี้สาเหตุและความจำเป็นในการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

- 1) การเปลี่ยนแปลงระบบของการจัดการศึกษา
- 2) การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงตลอดจนการพัฒนาของหลักสูตร
- 3) ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
- 4) ความเจือยชาตินิ่งเฉยและการขาดความสนใจของครู ควรได้รับการกระตุ้นให้

ตื่นตัวอยู่เสมอ

5) วิทยาการ สังคม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป

6) การขาดประสบการณ์ของครูใหม่หรือครูเก่า ที่ก้าวทันต่อเทคนิคและวิธีสอนใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น

7) ผลของการวิจัยค้นคว้าใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในวิชาการต่างๆ ควรได้รับการเผยแพร่และแปลความออกเป็นการปฏิบัติ เพื่อให้การศึกษาก้าวหน้าและงอกงามขึ้น

8) ปรัชญาและอุดมการณ์ทางการจัดการศึกษาที่เปลี่ยนแปลง ควรได้รับการถ่ายทอดและสนองตอบของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

สัจด์ อุทรานันท์ (2524) การจัดการนิเทศภายในโรงเรียนนั้นเป็นสิ่งจำเป็นเพราะเหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันที่สุดด้วยเหตุผล คือ

1) ศึกษานิเทศก์โดยตำแหน่งมีจำนวนจำกัด ไม่สามารถสนองความต้องการการนิเทศการศึกษาของโรงเรียนต่าง ๆ ได้ทั่วถึง

2) สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน เป็นการยากที่ศึกษานิเทศก์จะรู้สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของโรงเรียนได้ การตอบสนองจึงเป็นไปได้ยาก

3) ในสภาพปัจจุบันนี้ บุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่มีความสามารถเพียงพอ บางคนมีความชำนาญเฉพาะสาขาวิชาด้วย สมควรจะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

4) การนิเทศภายในโรงเรียนจำเป็นต้องทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัย เกิดการพัฒนาทางการศึกษาทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ

อุทัย บุญประเสริฐ และชโลมใจ กิงคารวัฒน์ (2528) ให้เหตุผลความจำเป็นว่าการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นงานที่เลี่ยงไม่ได้ เพราะการนิเทศภายในโรงเรียนจะช่วยส่งผลให้การประกอบภารกิจทางการศึกษาของโรงเรียน บรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนการสอนยังต้องอาศัยการบริการช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกแก่ครูด้านต่าง ๆ รวมทั้งการนิเทศที่สนับสนุนการเรียนการสอน

กิติมา ปรีดีติลภ (2532) กล่าวถึง ความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียนดังนี้

1) เป็นการช่วยส่งเสริมกำลังใจของศึกษานิเทศก์และผู้บริหารการศึกษา ซึ่งไม่พอที่จะนิเทศการศึกษาได้อย่างทั่วถึง

2) การนิเทศโดยบุคลากรของโรงเรียนเองนั้น ผู้นิเทศเป็นผู้ใกล้ชิดกับปัญหาที่มีอยู่ในโรงเรียน ย่อมเป็นผู้รู้ปัญหาได้ดีและแก้ปัญหาได้ตรงจุดมากกว่าที่จะให้คนภายนอกมานิเทศ

3) ผู้นิเทศในโรงเรียนมีความคุ้นเคยกับครูอยู่แล้ว ทำให้บรรยากาศในการนิเทศทำได้อย่างเป็นกันเองไม่ต้องเสียเวลาสร้างความคุ้นเคยเหมือนศึกษานิเทศก์หรือผู้บริหารภายนอกโรงเรียน

4) ผู้นิเทศสามารถติดตามการปฏิบัติงาน หรือผลการนิเทศได้ตลอดเวลา เพราะอยู่ใกล้ชิดกันและสามารถทำห้วงงานดำเนินไปถึงจุดมุ่งหมายโดยไม่ขาดความต่อเนื่อง

วิโรจน์ บรรดาศักดิ์ (2532) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน มีความจำเป็นเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของสังคมครูจึงสมควรจะได้มีการปรับปรุงตนเองทางวิชาการอยู่ตลอดเวลา อันจะทำให้รักษามาตรฐานการศึกษาและจะเพิ่มพูนประสิทธิภาพของการเรียนการสอนให้มากขึ้น

สุรกันต์ จิงหาร (2534) กล่าวถึง ความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียนดังนี้

- 1) ศึกษาวิเคราะห์ที่มีจำนวนจำกัด ไม่สามารถสนองตอบความต้องการได้ทั่วถึง
- 2) สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน
- 3) ปัจจุบันบุคลากรภายในโรงเรียน มีความรู้ความสามารถเพียงพอ
- 4) สอดคล้องกับปรัชญาการนิเทศสมัยใหม่
- 5) ความก้าวหน้าทางนวัตกรรมและเทคโนโลยี

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

1) กระบวนการที่สำคัญของการพัฒนาการศึกษา ได้แก่ กระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศ ผู้บริหารจะต้องเน้นกระบวนการทั้งสามอย่างเท่าเทียมกัน จึงถือว่าผู้บริหารโรงเรียนต้องมีการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนด้วย

2) ภารกิจหลักของผู้บริหารโรงเรียน คือ การบริหารงานในหน้าที่รับผิดชอบ 6 งาน ได้แก่ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์กับชุมชน ให้มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องนิเทศครูเพื่อให้สามารถปรับปรุงหรือพัฒนาวิธีสอนให้มีคุณภาพ ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนเรียนรู้และมีสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3) ภายในโรงเรียนย่อมมีครูที่มีประสบการณ์ ความรู้ความสามารถแตกต่างกัน การนิเทศภายในช่วยลดช่องว่างและทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

4) ในการปฏิบัติงานใด ๆ ก็ตาม มักมีปัญหเกิดขึ้นหากเป็นหน่วยงานใหญ่มักมีปัญหามาก และแตกต่างกัน โรงเรียนมีบุคลากร เช่น ครู นักเรียน ที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน การที่จะป้องกันหรือลดปัญหาต่าง ๆ ให้น้อยลงทางหนึ่ง ได้แก่ การนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารมักใช้เป็นยุทธศาสตร์สำหรับป้องกันและแก้ปัญหาดังกล่าว

2.2.3 ความมุ่งหมายของการนิเทศภายใน

เนื่องจากการนิเทศการศึกษาจากภายนอกนั้นมีปัญหา และอุปสรรคมากมาย เช่น การขาดแคลนบุคลากร งบประมาณไม่เพียงพอ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการจัดนิเทศภายในโรงเรียน เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา และเสริมสร้างคุณภาพพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งได้มีนักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ทัศนะถึงความมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนที่น่าสนใจ มีดังนี้

หอสมุดกลาง

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ชาร์ มีศรี (2523) ได้กล่าวถึง ความมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนที่ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียน ปฏิบัติงานมีดังนี้

1) เพื่อช่วยทำให้ครูได้เข้าใจถึงปัญหาต่าง ๆ ของเด็กนักเรียนที่กำลังสอนอยู่ และพยายามให้ครูเห็นและเข้าใจอย่างชัดเจนว่า เด็กนักเรียนในวัยนี้มีลักษณะพฤติกรรมและความต้องการอย่างไร จะได้ดำเนินการสอนและจัดโปรแกรมต่าง ๆ ของโรงเรียนให้สนองความต้องการของเด็กนักเรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2) เพื่อช่วยทำให้ครูได้ทราบถึงความแตกต่างของเด็กนักเรียนแต่ละคนทราบจุดอ่อนในการเรียนรู้ของเด็กนักเรียนแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร และช่วยให้สามารถวางแผนการสอนให้เหมาะสมเพื่อแก้จุดอ่อนเหล่านั้น การเรียนการสอนจะได้รับผลมากที่สุด

3) เพื่อช่วยทำให้ครูได้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งถึงจุดประสงค์ของการศึกษา โดยทั่วไปและของโรงเรียน ตลอดจนปรัชญาของโรงเรียน และช่วยให้ครูดำเนินการสอนให้บรรลุจุดประสงค์

4) เพื่อช่วยทำให้ครูได้มีลักษณะเป็นผู้นำและเป็นนักประชาธิปไตย

5) เพื่อช่วยทำให้ผู้บริหารโรงเรียนได้สำรวจ และค้นพบความสามารถพิเศษของครูแต่ละคน เพื่อที่จะได้มอบหมายงานให้เหมาะสมตามความสามารถ และความถนัดนั้น ๆ นอกจากนี้ยังจะได้สร้างเสริมให้มีความพิเศษนั้น ๆ ได้พัฒนายิ่ง ๆ ขึ้นไปอีกด้วย

6) เพื่อพัฒนาความสามารถในการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

7) เพื่อสร้างขวัญของคณะครูให้อยู่ในสภาพสูง เพื่อจะได้ร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายปลายทางเดียวกัน มีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความรัก และความภาคภูมิใจในวิชาชีพที่ตนเองกำลังปฏิบัติอยู่

8) เพื่อช่วยทำให้ครูรู้สึกปลอดภัยในการทำงาน และป้องกันจากการถูกตำหนิ หรือการกล่าวโทษที่ไม่เป็นธรรม

9) เพื่อประเมินผลการเรียนของเด็กนักเรียน การสอนของครูและหาแนวทางที่จะให้ผลการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูงมากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2528) ได้เสนอแนะความมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนมีดังนี้

๒พ
LB
ศสส

- 1) เพื่อช่วยเหลือครูในการพัฒนาและปรับปรุงตนเอง
- 2) เพื่อส่งเสริมให้มีการปรับปรุงหลักสูตร
- 3) เพื่อช่วยเหลือครูในการปรับปรุงการสอนของตนให้ดีขึ้น
- 4) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่มีอยู่ในโรงเรียนได้ช่วยเหลือเพื่อน

ครูด้วยกัน

- 5) เพื่อส่งเสริมให้คณะครูมีความสนใจในวัสดุอุปกรณ์การสอน
- 6) เพื่อช่วยเหลือครูในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กนักเรียนให้สูงขึ้น
- 7) เพื่อช่วยเหลือครูในการประเมินผลเด็กนักเรียน
- 8) เพื่อส่งเสริมยั่วยุให้ครูรู้จักประเมินผลโครงการการปฏิบัติงานและความก้าวหน้า

ในอาชีพของตน

- 9) เพื่อช่วยให้ครูประสบผลสำเร็จและมีความรู้สึกรับผิดชอบ

กิตติมา ปรีดีศิลป (2532) ได้เสนอแนะจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

ดังนี้

- 1) พัฒนาคน การนิเทศการศึกษาเป็นการเน้นให้ความสำคัญช่วยเหลือ เมื่อนิเทศแล้วบุคลากรในหน่วยงานได้รับความรู้และมีความสามารถในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น
- 2) พัฒนางาน การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างสรรค์วิธีทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
- 3) ประสานสัมพันธ์ การนิเทศการศึกษาเป็นการร่วมมือเพื่อสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน
- 4) การสร้างขวัญและกำลังใจ การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างความมั่นใจความสบายใจ และมีกำลังใจในการทำงาน

Neagley และ Evans (1964) ได้อธิบายถึงความมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหาร คือ

- 1) เพื่อส่งเสริมให้ครูแต่ละคน หรือทั้งกลุ่มสามารถแสดงความสามารถออกมาอย่างอิสระ และปรับปรุงการเรียนการสอนร่วมกับบุคคลอื่น ๆ

- 2) เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามปรัชญาที่ตั้งไว้ ให้สัมพันธ์สอดคล้องกับปรัชญา

ของชุมชน

- 3) เพื่อพัฒนาทางการสอน
- 4) เพื่อพัฒนาหลักสูตร
- 5) เพื่อดูแลโครงการนิเทศภายในโรงเรียนให้ดำเนินการไปด้วยดี
- 6) เพื่อดำเนินการวัดผลและประเมินผลโครงการทั้งระบบ
- 7) เพื่อช่วยให้มีการจัดตั้งผู้เชี่ยวชาญในการสอนและใช้คณะบุคคลนี้ให้มีประสิทธิภาพ
- 8) เพื่อรับผิดชอบในการจัดโครงการส่งเสริมความรู้แก่ครูในโรงเรียน
- 9) เพื่อจัดให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสาร และความคิดเห็นซึ่งกันและกันในระหว่างครู

และบุคคลอื่น

- 10) เพื่อจัดดูแลสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น อุปกรณ์ หนังสือและแหล่งวิชาการ
- 11) เพื่อช่วยให้มีการพัฒนาทางการนิเทศใหม่ ๆ

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) ได้ระบุถึงความมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน เพื่อให้เกิดผลในการปฏิบัติงานดังนี้

- 1) เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงาน และความร่วมมือในการทำงานของครูเป็นคณะไม่ใช่ต่างคนต่างทำ
- 2) เพื่อส่งเสริมให้ครูรักงานวิชาการ ทำงานวิชาการอย่างสม่ำเสมอ เคารพในหลักการและเหตุผลของการปรับปรุงคุณภาพของงาน
- 3) เพื่อช่วยเหลือให้ครูปฏิบัติงานได้สะดวก มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้มีเวลาการปฏิบัติงาน และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า ความมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียน มุ่งที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการแนะนำ ช่วยเหลือ ปรับปรุงส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองในด้านการเรียนการสอนและสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ตลอดจนเป็นการเสริมสร้างขวัญกำลังใจ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา

2.2.4 ผู้เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในโรงเรียน

ผู้เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษภายในโรงเรียน หมายถึง บุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องอยู่ในโรงเรียน เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนรวมถึง ครูปฏิบัติ

การสอนที่มีความรู้ความสามารถ ความชำนาญ และประสบการณ์ในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง ที่โรงเรียนได้คัดเลือกหรือแต่งตั้ง เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือครูในการพัฒนาการสอนให้ดีขึ้น ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะดังนี้ (หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา, 2530)

- 1) ผู้ให้การนิเทศ หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชาที่มีความสามารถพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการสอนให้แก่ครู
- 2) ผู้รับการนิเทศ หมายถึง ครูในโรงเรียนซึ่งรวมทั้งครูปฏิบัติการสอน ครูสนับสนุนการสอน และครูที่ปฏิบัติงานธุรการทุกคน
- 3) ผู้สนับสนุนการนิเทศ หมายถึง หัวหน้าสถานศึกษา และบุคคลภายนอก เช่น ศึกษานิเทศก์กลุ่มโรงเรียน และแหล่งวิทยาการต่าง ๆ

ยุพิน พิพิธกุล (2522) สรุปว่า ผู้ทำหน้าที่นิเทศภายใน ได้แก่

- 1) ผู้บริหาร
- 2) ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ
- 3) หัวหน้าหมวดวิชา
- 4) ผู้มีประสบการณ์ในโรงเรียน
- 5) ผู้ใหญ่ซึ่งมีความรู้
- 6) ผู้เข้าอบรมสัมมนาใหม่ ๆ

อาคม จันทสุนทร (2526) กล่าวถึง ผู้นิเทศการศึกษา ได้แก่ บุคคลต่อไปนี้

- 1) ผู้บริหารการศึกษาทุกระดับ ทุกชั้น
- 2) ศึกษานิเทศก์ ผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาโดยตรง
- 3) ผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ จะมานิเทศในลักษณะการแนะนำ และให้ความรู้ ความคิด หรือแนวทางปฏิบัติ ในเรื่องเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

4) หัวหน้าฝ่ายและหัวหน้าหมวดวิชานโรงเรียน จะเป็นผู้นิเทศการปฏิบัติงานของครูในฝ่ายหรือหมวดวิชานั้น ๆ โดยเน้นความสำคัญอยู่ที่หัวหน้าหมวดวิชา ถือว่าหัวหน้าหมวดวิชาเป็นผู้นิเทศระดับแรก ดังนั้นถ้าหัวหน้าหมวดวิชาทุกคนทำงานอย่างมีหลักการและชำนาญในกลวิธีการนิเทศแล้ว จะเกิดผลในด้านประสิทธิภาพของการเรียนการสอนอย่างเห็นได้ชัด

2.2.5 คุณลักษณะของผู้ให้การนิเทศภายในโรงเรียน

ผู้ให้การนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าสายชั้นครูวิชาการโรงเรียน ผู้ให้การนิเทศภายในโรงเรียน ควรมีลักษณะ ดังนี้

ถวิล วรรณปะเก (2523) ได้ศึกษาคุณลักษณะของผู้ให้การนิเทศพบว่าโรงเรียนนั้นควรจัดทำรูปของคณะกรรมการ ผู้ทำหน้าที่นิเทศจำเป็นต้องมีประสบการณ์มีผลงานเป็นที่ยอมรับ ต้องไม่เข้าข้าง มีความรู้เกี่ยวกับการบริหารการศึกษา มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร มีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาการสอนและจิตวิทยาพัฒนาการ รวมทั้งเข้าใจสภาพของท้องถิ่น

สัจจ อุทรานนท์ (2530) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้บริหารที่เื้อื่อต่อการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

- 1) เป็นผู้ที่มีความเข้าใจว่าการนิเทศการศึกษาเป็นงานของผู้บริหารส่วนผู้ทำหน้าที่นิเทศนั้นจะถือว่าเป็นคณะทำงานของผู้บริหาร ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้บริหารให้ลงไปทำงานร่วมกับครู
- 2) เป็นผู้มีความสนใจและให้ความสำคัญแก่งานวิชาการ โดยถือว่างานวิชาการเป็นงานหลักของการจัดการศึกษา ส่วนงานอื่น ๆ นั้นถือว่าเป็นงานสนับสนุนและส่งเสริมงานวิชาการ
- 3) ให้ความสำคัญแก่การบริหารบุคคลโดยถือว่าผลงานที่มีคุณภาพนั้นจะมาจากผู้ปฏิบัติงานที่มีคุณภาพโดยตรง
- 4) ยอมรับการทำงานเป็นหมู่คณะ ให้เกียรติแก่ผู้ร่วมงานทุกคนโดยถือว่าทุกคนมีเกียรติและศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน

2.2.6 คุณลักษณะของผู้รับการนิเทศภายในโรงเรียน

ผู้รับการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา

ชลอ จันทรงกุล (2524) กล่าวว่าคุณลักษณะของผู้รับการนิเทศมีส่วนทำให้เด็กนักเรียนเลื่อมใสศรัทธาเต็มใจที่จะเรียนซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวได้แก่ ความเฉลียวฉลาดการมีอารมณ์ขันและมีความประพฤติดี

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) กล่าวถึงคุณลักษณะของ
ผู้รับการนิเทศ ดังนี้

- 1) มีความรู้ความสามารถ
- 2) มีความประพฤติดี
- 3) มีความขยันหมั่นเพียร หมั่นศึกษาหาความรู้และเปลี่ยนแปลงวิธีสอนให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
- 4) เสียสละอุทิศเวลา
- 5) มีมนุษยสัมพันธ์ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
- 6) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน
- 7) มีความรับผิดชอบ
- 8) มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์แข็งแรง

2.2.7 คุณลักษณะของผู้สนับสนุนการนิเทศภายในโรงเรียน

ผู้สนับสนุนการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ
ประถมศึกษาจังหวัด ผู้ช่วยผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ
ผู้ช่วยหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ศึกษาานิเทศก์จังหวัด และศึกษาานิเทศก์อำเภอ แต่ผู้ที่มี
บทบาทเด่นชัดมากที่สุด คือ ศึกษาานิเทศก์จังหวัดและศึกษาานิเทศก์อำเภอซึ่งมีผู้ให้คำนิยามเกี่ยว
กับคุณลักษณะของศึกษาานิเทศก์ไว้กว้าง ๆ ดังนี้

วิจิตร อนวัชพันธ์ (2520) ทำการสำรวจคุณลักษณะที่เอื้อต่อการทำงานของศึกษา
นิเทศก์จังหวัด มี 10 ประการ คือ

- 1) ความเป็นผู้นำทางประชาธิปไตย
- 2) มีความตรงต่อเวลา
- 3) มีความรับผิดชอบ
- 4) มีเทคนิคการพูดที่ดี
- 5) สามารถประเมินผลงานได้
- 6) มีความคิดริเริ่ม
- 7) ความเป็นนักวิจัย
- 8) มีความยุติธรรม

9) สามารถสาธิตการสอนได้

10) มีความสามารถในการเลือกเทคนิคการนิเทศการศึกษา

มณี พึ่งไธ (2526) ได้ศึกษาทักษะที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์อำเภอในเขตการศึกษา 1 พบว่าทักษะด้านเทคนิคที่ศึกษานิเทศก์อำเภอควรมีมากและน้อย เรียงตามลำดับดังนี้

- 1) การริเริ่มและการประยุกต์เทคนิคการสอนใหม่
- 2) การวางแผนการปฏิบัติงาน และการนิเทศการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน
- 3) การเป็นประธานของที่ประชุม
- 4) การทำและการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างถูกต้องเหมาะสม
- 5) การวัดและประเมินผลงานของศึกษานิเทศก์
- 6) การสร้างผลงานให้ปรากฏอยู่เสมอ
- 7) การแนะนำให้เข้าจะเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนและการนิเทศการศึกษา
- 8) การใช้ภาษาท่าทางที่ถูกต้องในการสื่อความหมาย
- 9) การจัดและใช้ระบบข้อมูล
- 10) การให้โอกาสความสำคัญแก่ครูในการช่วยเหลือโดยเท่าเทียมกัน

งานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ในประเทศไทยนั้น มีผู้ทำวิจัยไว้หลายคน เช่น วิจิตร อนวัชพันธ์ (2520) ชัยวัฒน์ วรรณพงษ์ (2521) สาราญ ชนวนัน (2524) ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์จังหวัด นอกจากนี้ยังมี ถวิล วรรณปะเก (2523) และสุจินต์ ตันเจริญ (2524) ได้ศึกษาคุณลักษณะโดยทั่วไปของผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศการศึกษา จากข้อค้นพบของงานวิจัยเหล่านี้ พอสรุปคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ ได้ดังนี้ (สงัด อุทรานันท์, 2527)

1) ด้านลักษณะส่วนตัว ผู้ทำหน้าที่เป็นศึกษานิเทศก์ควรจะเป็นคนที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความมั่นใจในตนเอง มีความอดทน กระฉับกระเฉงว่องไว เป็นคนที่เปิดเผย ไม่เย่อหยิ่ง และมีมนุษยสัมพันธ์ดี

2) ด้านความรู้ความสามารถ ผู้ที่เป็นศึกษานิเทศก์ควรเป็นผู้มีความรู้ในระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ มีเทคนิคในการพูด มีความสามารถในการสาธิตการสอน มีความสามารถด้านประเมินผลและวิจัย

3) ด้านการแสดงออกทางพฤติกรรม ผู้ที่จะเป็นศึกษานิเทศก์ ควรมีความเป็นประชาธิปไตย มีความยุติธรรม มีคุณธรรม ประพฤติดี รู้จักประมาณคน มองโลกในแง่ดี เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น รู้จักการยกย่องชมเชยผู้ที่ทำดี

4) ด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ คือต้องเป็นคนตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความตั้งใจจริงในการทำงาน

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) กล่าวว่าศึกษานิเทศก์ที่สามารถทำงานให้ประสบผลสำเร็จได้จะต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้

- 1) มีความรู้
- 2) มีความสามารถ
- 3) มีบุคลิกภาพเหมาะสม
- 4) มีความดี

2.2.8 บทบาทและหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องในการนิเทศภายในโรงเรียน

ในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนจะประสบผลสำเร็จได้นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย คือผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชาการ และครูอาจารย์ ซึ่งบุคคลดังกล่าวควรมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนการนิเทศ ผู้ให้การนิเทศ และผู้รับการนิเทศตามลำดับดังนี้

บทบาทหน้าที่ผู้ให้การนิเทศ

จากการสัมภาษณ์ของนิสิตปริญญาโทสาขาวิชานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร ปีการศึกษา 2527 ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่บุคลากรดังกล่าวไว้ดังนี้

ผู้บริหารในฐานะหัวหน้าสถานศึกษา มีหน้าที่และบทบาทดังนี้

- 1) ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนอย่างแท้จริง
- 2) เป็นผู้ประสานงานระหว่างผู้นิเทศภายในโรงเรียนกับครู
- 3) เป็นผู้ให้การสนับสนุน ทั้งด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนขวัญกำลังใจ

- 4) ติดตามและประเมินผลการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน
- 5) เป็นผู้นิเทศภายในโรงเรียน
- 6) ให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้นิเทศภายในโรงเรียนและครู
- 7) ร่วมประชุมวางแผนการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนกับผู้นิเทศภายในโรงเรียน

และครูผู้สอน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2526) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในฐานะผู้นิเทศคือ

- 1) การช่วยเหลือครูด้านวิชาการและด้านการบริหาร เป็นการช่วยเหลือทั้งครูเก่าและครูใหม่ อาจทำได้โดยการปฐมนิเทศครูใหม่ การสังเกตการสอน การจัดประชุมสัมมนา
- 2) การช่วยเหลือครูทางด้านส่วนตัว เป็นการช่วยเหลือดูแลความเป็นอยู่ของครู
- 3) การสร้างขวัญของคณะครูในโรงเรียนเพื่อให้ครูมีขวัญและกำลังใจในการทำงาน เพราะขวัญเป็นสิ่งจำเป็นในการบริหารงานเป็นอย่างมาก
- 4) การประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน เป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยการร่วมมือของบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ

พนัส หันนาคินทร์ (2529) ได้กล่าวถึงกิจกรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดให้มีขึ้นภายในโรงเรียนคือ

- 1) การจัดการประชุมชี้แจงหรืออภิปรายปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน
- 2) การจัดให้ครูได้อ่านนิตยสารทางวิชาการ
- 3) สนับสนุนให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ในเรื่องเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการวัดผล
- 4) สนับสนุนให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)
- 5) การสังเกตการสอนของครู

หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 (2531) ได้สรุปเรื่องความรับผิดชอบในด้านการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนไว้ ดังนี้

- 1) ช่วยครูแต่ละคนให้ทำการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) ส่งเสริมให้ครูมีความงอกงามในอาชีพ
- 3) เป็นผู้ประสานงานและให้บริการแก่ครูทุกคน ในด้านการสอน

4) ทำหน้าที่เป็นวิทยากรที่ดีของครูในทุกโอกาส

5) ประเมินผลการเรียนการสอนและแผนการเรียนของโรงเรียนได้ทั้งหมด

กิตติมา ปรีดีติลล (2532) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นิเทศภายในโรงเรียนดังนี้

1) ประชุมวางแผนร่วมกับเพื่อนครูเพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่ครูกำลังเผชิญอยู่

2) ร่วมกับเพื่อนครูวางแผนและจัดทำโครงการเพื่อแก้ปัญหา

3) ช่วยเหลือเพื่อนครูในการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอน

4) ช่วยเหลือเพื่อนครูในการประเมินผลนักเรียน

5) ช่วยให้ผู้ครูประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนและมีความรู้สึกมั่นคง

Neagley และ Evans (1964) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียน ดังนี้

1) สร้างบรรยากาศให้ครูแต่ละคนหรือทั้งกลุ่มแสดงความสามารถอย่างอิสระ และปรับปรุงการเรียนการสอนร่วมกับบุคคลอื่น

2) ทำงานร่วมกับกลุ่มในการสร้าง และดำเนินการให้เป็นไปตามปรัชญาที่ตั้งไว้ซึ่งมีส่วนสอดคล้องกับปรัชญาของชุมชน

3) พัฒนาการสอน

4) พัฒนาหลักสูตร

5) ดูแลโครงการนิเทศในโรงเรียนให้ดำเนินไปด้วยดี

6) ดำเนินการวัดผลและประเมินผลโครงการทั้งระบบ

7) ช่วยให้มีการจัดตั้งผู้เชี่ยวชาญด้านการสอน และใช้คณะผู้เชี่ยวชาญนี้ให้เป็นประโยชน์

8) จัดโครงการส่งเสริมความรู้แก่ครูประจำการในโรงเรียน

9) จัดให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสาร และความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างครูและบุคคลอื่น

10) ดูแลสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น อุปกรณ์ หนังสือ หรือแหล่งวิชาการ

11) ช่วยให้มีการพัฒนาทางการศึกษาใหม่ ๆ ในท้องถิ่น

Lucio และ Mcniel (อ้างถึงในบุญส่ง เชื้อนาคา 2532) ได้กล่าวถึงงานนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนไว้ คือ

- 1) วางแผนร่วมกับคณะครูเป็นรายบุคคล เป็นหมู่คณะ
- 2) บริหารโดยการวินิจฉัยสั่งการ ประสานงานและกำหนดแนวทางที่จำเป็น
- 3) การให้คำปรึกษาหารือเป็นรายบุคคลหรือหมู่คณะ เพื่อปรับปรุงคุณภาพการสอน
- 4) การพัฒนาหลักสูตร โดยผู้บริหารมีส่วนร่วมโดยตรงในการกำหนดจุดมุ่งหมาย เลือกเนื้อหาวิชา สร้างคู่มือและคัดเลือกอุปกรณ์การสอน
- 5) การสาธิตการสอน โดยจัดให้มีการสาธิตการสอนหรือสาธิตการสอนด้วยตัวผู้บริหารเอง
- 6) ทำการวิจัยอย่างมีระเบียบแบบแผน เช่นการสำรวจ การทดลอง และศึกษา ค้นคว้าแนวคิดต่าง ๆ ที่ดี เพื่อเผยแพร่ให้ครูนำไปใช้ในชั้นเรียน

Harris (1985) ได้กำหนดขอบข่ายของการนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนไว้ 10 ด้าน คือ

- 1) การพัฒนาหลักสูตร
- 2) การจัดระบบการเรียนการสอน
- 3) การบริหารบุคคล
- 4) การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก
- 5) การจัดฝึกอบรมครูประจำการ
- 6) การจัดหาวัสดุอุปกรณ์
- 7) การปรุมนิเทศครูใหม่
- 8) การจัดบริการพิเศษแก่ครู
- 9) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
- 10) การประเมินผลการสอน

บทบาทหน้าที่ผู้รับการนิเทศ

ผู้รับการนิเทศ หรือครูในโรงเรียน สามารถแบ่งได้ 2 ประเภทคือ

ครูเข้าใหม่ (Begining Teacher) และครูที่มีประสบการณ์ (Experience Teacher) โดยครูเข้าใหม่อาจจะมีบทบาทในการนิเทศบ้างในบางเรื่องที่ครูนั้นมีประสบการณ์ หรือมีความรู้ในวิชาเฉพาะสาขาใดสาขาหนึ่งโรงเรียนก็อาจเชิญให้เป็นวิทยากรผู้บรรยาย หรือ

อบรมในวิชาเฉพาะครูใหม่นั้นมีความเชี่ยวชาญให้เป็นวิทยากรผู้บรรยาย หรืออบรมในวิชาเฉพาะ ส่วนครูที่มีประสบการณ์ในการสอน สามารถมีบทบาทในการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญเฉพาะวิชาแขนงใดแขนงหนึ่ง ซึ่งครูนั้นทำการสอน ทำการวิจัย ค้นคว้าทดลอง จนได้ผลก็อาจจะทำหน้าที่นิเทศแนะนำครูใหม่ หรือเพื่อนครูด้วยกันในโรงเรียนได้

บทบาทของผู้รับการนิเทศก็มีความสำคัญเช่นกัน เพราะผู้รับการนิเทศเป็นฝ่ายปฏิบัติ ตามคำแนะนำ ดังเช่น สันต์ ธรรมบำรุง (2526) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้รับการนิเทศ ดังนี้

- 1) ยอมรับบทบาทของผู้นิเทศโดยรับฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะและให้ความเชื่อถือ มีเหตุผลเพียงพอ ไม่ยึดถือความเชื่อของตนเป็นใหญ่
- 2) ร่วมปรึกษากับผู้บริหารและผู้นิเทศภายในในเรื่องของการเลือกปัญหาทางการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน โดยแสดงความคิดเห็น และอภิปรายในเรื่องดังกล่าวอย่างเต็มที่
- 3) ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความจริงจัง
- 4) ให้ความร่วมมือกับผู้นิเทศเป็นอย่างดีในการติดตามประเมินผลและการปฏิบัติงาน
- 5) เมื่อพบปัญหาในการปฏิบัติงาน ควรร่วมปรึกษากับครูอื่น ๆ และผู้นิเทศเพื่อหาทางแก้ไข

กิตติมา บริดีติล (2532) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้รับการนิเทศมีดังนี้

- 1) ร่วมกับผู้นิเทศวิเคราะห์ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ และเรียงลำดับความสำคัญของ ปัญหาจากมากไปหาน้อย
- 2) ลงมือปฏิบัติ หรือดำเนินการตามโครงการในข้อ 1 หลังจากได้รับความรู้ ความเข้าใจแล้ว
- 3) ลงมือปฏิบัติ หรือดำเนินการตามโครงการในข้อ 2 หลังจากได้รับความรู้ความเข้าใจแล้ว
- 4) ขอความสนับสนุน หรือขอคำปรึกษาหารือจากผู้บริหารในกรณีที่มีปัญหาระหว่างดำเนินการ
- 5) ร่วมกับผู้นิเทศประเมินผลการปฏิบัติงาน
- 6) ร่วมกับผู้นิเทศหาข้อบกพร่อง และแนวทางแก้ไข

บทบาทหน้าที่ผู้สนับสนุนการนิเทศ

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้สนับสนุนการนิเทศไว้ดังนี้

กิตติมา ปรีดีติลล (2532) กล่าวถึงบทบาทผู้บริหารในฐานะผู้นำและเป็นผู้บริหารของหน่วยงานมีบทบาทหน้าที่ผู้สนับสนุนการนิเทศดังนี้

- 1) สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการนิเทศภายในอย่างจริงจังและจริงจัง
- 2) ทำหน้าที่เป็นวิทยากรที่ดีของครูทุกโอกาส ให้คำแนะนำชี้แหล่งวิชาการให้แก่ครู
- 3) บริการและอำนวยความสะดวกแก่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศทุก ๆ ด้าน
- 4) ประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ
- 5) สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

สังัด อุทรานันท์ (2524) กล่าวว่า การจัดการนิเทศให้ประสบผลสำเร็จ ศึกษา
นิเทศก็ต้องมีบทบาทหน้าที่สำคัญดังนี้

- 1) ร่วมวางแผนงานในการปฏิบัติงาน โดยมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ ร่วมกำหนดจุดมุ่งหมาย และกำหนดทางเลือก รวมทั้งวางแผนงานในการปฏิบัติงาน
- 2) เป็นวิทยากรผู้ให้ความรู้ในสิ่งที่ปฏิบัติ หากศึกษานิเทศก์ไม่มีความถนัดในเรื่องใด ก็เป็นหน้าที่ศึกษานิเทศก์ต้องแสวงหาวิทยากรจากแหล่งอื่นมาช่วยให้ความรู้แก่ผู้ปฏิบัติงาน
- 3) ดำเนินการนิเทศการปฏิบัติงาน โดยการมีส่วนร่วมในการทำงานให้คำแนะนำปรึกษาให้การช่วยเหลือ ช่วยแก้ไขจุดบกพร่องและชี้แนะให้ผู้รับการนิเทศได้พัฒนาตนเอง
- 4) ทำการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อเป็นการกระตุ้นและสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานได้พัฒนาตนเองด้วยความมั่นใจ
- 5) ดำเนินการประเมินผลการจัดการนิเทศการศึกษา เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไข จุดบกพร่องต่าง ๆ หรือเพื่อหาทางยกระดับคุณภาพผลการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น

สันต์ ธรรมบำรุง (2526) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ ดังนี้

- 1) ส่งเสริมการประสานงาน
- 2) ส่งเสริมการเป็นผู้นำ
- 3) ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์
- 4) ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

- 5) ส่งเสริมการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เจริญขึ้น
- 6) ส่งเสริมให้วิเคราะห์สภาพการเรียนการสอน
- 7) ส่งเสริมพัฒนาวิชาชีพครู
- 8) สร้างขวัญและกำลังใจ ให้ครูมีความรู้สึกมั่นคงและประสบผลสำเร็จในการทำงาน

ปฏิบัติงาน

สุบุญ สวาสดี (2531) ได้กล่าวถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ ไว้ดังนี้

- 1) วางแผนงานร่วมกับครู ทั้งรายบุคคลและกลุ่ม เพื่อพัฒนานโยบายการศึกษาร่วม
วางแผนการดำเนินงานให้บรรลุผล โดยทำหน้าที่ปรึกษาและแนะนำการจัดปัญหาของครู
แต่ละคน
 - 2) ร่วมมือด้านบริหารช่วยในการตัดสินใจดำเนินการ และแนะนำการจัดกิจกรรม
ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา
 - 3) จัดให้มีการประชุมปรึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ครูแสวงหาวิชา
การใหม่ ๆ และแนะนำมาปรับปรุงวิธีสอน
 - 4) จัดพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน โดยช่วยครูตั้งวัตถุประสงค์ของการสอนทุกวิชา
เลือกประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้เด็ก เลือกวิธีสอนและอุปกรณ์การสอนให้เหมาะสม
 - 5) จัดการเกี่ยวกับการสถิติวิธีการสอนและการใช้อุปกรณ์การสอนการใช้หนังสือ
แบบเรียน รวมถึงเอกสารทางวิชาการ
 - 6) ช่วยประสานงานทุกฝ่ายและจัดหาความสะดวกต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอน
 - 7) มีส่วนร่วมในการวัดผลและประเมินผลการศึกษา
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) ได้สรุปบทบาทหน้าที่ของ
บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 บทบาทหน้าที่ของผู้ให้การนิเทศ ผู้รับการนิเทศและผู้สนับสนุนการนิเทศ

ผู้บริหาร/นิเทศ	ผู้รับการนิเทศ	ผู้ให้การสนับสนุน
1. ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียนและหลักสูตรประถมศึกษา 2. ร่วมประชุมวางแผนกับคณะกรรมการในโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน 3. สนับสนุนด้านงบประมาณวัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนขวัญและกำลังใจ 4. เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีทางการศึกษาแก่ครูเกี่ยวกับการนิเทศ 5. กระตุ้นให้ครูเกิดความตื่นตัวอยู่เสมอในด้านวิชาการ 6. ติดตามและประเมินผลการดำเนินการนิเทศภายใน	1. ยอมรับบทบาทของผู้นิเทศ โดยรับฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะและให้ความเชื่อถือ 2. ร่วมปรึกษากับผู้นิเทศในการวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวปฏิบัติในการแก้ปัญหา 3. ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความจริงจัง 4. ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการนิเทศติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน 5. เมื่อพบปัญหาควรร่วมปรึกษากับคณะครู หรือผู้นิเทศเพื่อหาทางแก้ไข	1. ร่วมวางแผนงานในการแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอน 2. เป็นวิทยากรหรือแสวงหาแหล่งความรู้ให้ 3. นิเทศการปฏิบัติงานโดยมีส่วนร่วมในการทำงานให้คำปรึกษาช่วยแก้ไขจุดบกพร่องและชี้แนะให้ผู้รับการนิเทศพัฒนาตนเอง 4. สร้างขวัญและกำลังใจเพื่อเป็นการกระตุ้นและสนับสนุนให้ผู้รับการนิเทศพัฒนาตนเองด้วยความมั่นใจ 5. ประเมินผลการนิเทศการศึกษาเพื่อปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่องและพัฒนาการนิเทศ

2.2.9. เกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำการนิเทศภายในโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) ได้กำหนดมาตรฐานและเกณฑ์ขั้นต่ำของการนิเทศ กำกับ ดูแล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของโรงเรียนประถมศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 2 มาตรการและเกณฑ์ขั้นต่ำการนิเทศ กำกับ ดูแล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

มาตรการ	เกณฑ์ขั้นต่ำ (ครั้ง)
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เลขานุการ/รองเลขานุการ กษ.	
1) ประชุมชี้แจงนโยบาย/มาตรการและเกณฑ์ขั้นต่ำของ สปช. แก่ ผอ.ปจ. ศน. สปช. และผอ.กองต่าง ๆ	2/ปี
2) ตรวจเยี่ยม สปจ.ทุกเขตการศึกษา ศน.สปช.	1/เขต/ปี
1) ประชุมประสานแผนกับ สปจ.ภายในเขต	2/ปี
2) ประสานแผนการนิเทศกับกองต่าง ๆ และผู้รับผิดชอบโครงการของ สปช.	3/ปี
3) สร้าง/ปรับ และใช้เครื่องมือนิเทศ	3/ปี
4) นิเทศ กำกับ ดูแลทุกเขตปฏิบัติการเน้นพื้นที่/กลุ่มประสบการณ์ที่นักเรียน มีคุณภาพต่ำ	3/ปี
5) ประชุมร่วมกับ สปจ. เพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา	3/ปี
6) ประเมินและรายงานผลการนิเทศ	3/ปี
7) สรุปรายงานความก้าวหน้าด้านคุณภาพการศึกษา	1/ปี
ผอ.ปจ./ผช.ผอ.ปจ.	
1) ประชุม ทน.ปอ./ก.หัวหน้าฝ่ายและ ศน.สปจ. เพื่อติดตามการดำเนินงาน ตามนโยบาย/มาตรการและเกณฑ์ขั้นต่ำของ สปช.	12/ปี
2) ตรวจเยี่ยมพื้นที่ที่รับผิดชอบ	3/สพอ./ปี

ตารางที่ 2 มาตรการและเกณฑ์ขั้นต่ำการนิเทศ กำกับ ดูแล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (ต่อ)

มาตรการ	เกณฑ์ขั้นต่ำ (ครั้ง)
ศน.สพจ.	
1) ประสานแผนกับหัวหน้าฝ่ายและ พน.ปอ./ก	2/ปี
2) สร้าง/ปรับและใช้เครื่องมือนิเทศ	3/ปี
3) นิเทศพื้นที่/กลุ่มประสบการณ์ โดยเน้น สบอ./ก.	2/ปี
4) ติดตามการประเมินมาตรฐานขั้นต่ำ ร.ร. ประถมศึกษา และวิเคราะห์ผลการ ดำเนินงาน	1/ปี
5) ประชุมร่วมกับ พน.ปอ./ก. และ ศน.สบอ./ก. ที่นักเรียนมีคุณภาพต่ำ	3/ปี
6) ประเมินและรายงานผลการนิเทศ	3/ปี
7) สรุปรายงานความก้าวหน้าด้านคุณภาพการศึกษา	1/ปี
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ, พน.ปอ./ก. พช. พน.ปอ./ก.	
1) ประชุมผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้างาน และศน.สบอ./ก. เพื่อติดตามการดำเนินงานตามนโยบาย มาตรการ และเกณฑ์ขั้นต่ำของ สปช.	1/เดือน
2) ตรวจเยี่ยมพื้นที่ที่รับผิดชอบ	3/กลุ่ม ร.ร./ปี
ศน.สบอ./ก.	
1) ใช้เครื่องมือนิเทศ กำกับ ดูแล	ทุกครั้ง
2) นิเทศ กำกับ ดูแล กลุ่ม ร.ร., ร.ร. ที่รับผิดชอบให้เป็นไปตามนโยบาย มาตรการและเกณฑ์ขั้นต่ำของ สปช.	3/วัน/สัปดาห์
3) ประเมินมาตรฐานขั้นต่ำ ร.ร. ประถมศึกษา	1/ปี
4) ประชุมร่วมกับผู้บริหาร ร.ร. เพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา	1/เดือน
5) ประเมินและรายงานผลการนิเทศ กำกับ ดูแล	1/เดือน
6) สรุปรายงานความก้าวหน้าด้านคุณภาพการศึกษา	1/ปี

ตารางที่ 2 มาตรการและเกณฑ์ขั้นต่ำการนิเทศ กำกับ ดูแล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (ต่อ)

มาตรการ	เกณฑ์ขั้นต่ำ (ครั้ง)
กลุ่มโรงเรียน, ประธานกลุ่มโรงเรียน	
1) ประชุมผู้บริหาร ร.ร. หัวหน้าสำนักงานกลุ่ม ร.ร. ครูวิชาการประจำกลุ่ม ร.ร. และครูวิชาการกลุ่ม เพื่อติดตามการดำเนินงานตามนโยบาย/ มาตรการและเกณฑ์ขั้นต่ำของ สปช.	3/ปี
2) ตรวจเยี่ยมและนิเทศติดตามผล ร.ร. ภายในกลุ่ม	3/ร.ร./ปี
3) สรุปรายงานผลการนิเทศติดตามผล	3/ปี
4) สรุปรายงานความก้าวหน้าด้านคุณภาพโรงเรียน	1/ปี
ผู้บริหารโรงเรียน	
1) ประชุมประจำเดือนเพื่อติดตามการดำเนินการตามมาตรการและเกณฑ์ขั้นต่ำของ สปช.	1/เดือน
2) นิเทศภายใน ร.ร. อย่างสม่ำเสมอ	1ห้อง/เดือน
3) ประชุมทางวิชาการ	1/เดือน
4) ปฏิบัติงานนอกสถานที่ไม่เกิน	5/วัน/เดือน
5) ใช้อาคาร สถานที่ บริเวณ ร.ร. ให้คุ้มค่าและดูแลรักษาให้สะอาดเรียบร้อย	ทุกวัน
6) สรุปรผลการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของ ร.ร. เสนอประธานกลุ่ม และส่งข้อมูลย้อนกลับให้ครูทราบ	1/เดือน
ห้องเรียน, ครูประจำชั้น	
1) เตรียมการสอน สอนเต็มเวลา เต็มหลักสูตร	ทุกครั้ง
2) สอนตามแผนการสอนและคู่มือครู	ทุกครั้ง
3) สอนซ่อมเสริมเป็นประจำ	3/วัน/สัปดาห์
4) กวดขันและติดตามให้นักเรียนมาเรียนสม่ำเสมอ	ทุกวัน
5) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ	

ตารางที่ 2 มาตรการและเกณฑ์ขั้นต่ำการนิเทศ กำกับ ดูแล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (ต่อ)

มาตรการ	เกณฑ์ขั้นต่ำ (ครั้ง)
ของโรงเรียนประถมศึกษา 13 ข้อ	ทุกครั้ง
(1) นักเรียนมีวินัยในตนเอง	
(2) นักเรียนมีนิสัยรักการทำงานและประหยัด	
(3) นักเรียนมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์และสุนทรีย์ที่ดี	
(4) นักเรียนมีความรู้และทักษะทางภาษาไทย และคณิตศาสตร์	
(5) นักเรียนใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์แก้ปัญหาชีวิตประจำวัน	
(6) นักเรียนมีนิสัยและรู้จักวิธีแสวงหาความรู้เพิ่มเติม	
(7) นักเรียนมีความสามารถในการดำเนินชีวิต	
(8) นักเรียนปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา	
(9) นักเรียนมีความเป็นประชาธิปไตย	
(10) นักเรียนปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม	
(11) นักเรียนรู้คุณค่า ชื่นชม อนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรม	
(12) นักเรียนมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์	
(13) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา	
6) วัดและประเมินผลความก้าวหน้า เพื่อนำมาวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา	ทุกทเรียน

2.3 ขอบข่ายงานนิเทศภายในโรงเรียน

ซารี มณีศรี (2521) ได้จำแนกงานนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

- 1) งานเกี่ยวกับครู
 - (1) ช่วยกันจัดปฐมนิเทศครูใหม่
 - (2) ช่วยครูใหม่ในการปฏิบัติงาน
 - (3) ช่วยครูตามที่ขอร้อง

2) งานเกี่ยวกับหลักสูตร

- (1) ส่งเสริมให้ครูศึกษาหลักสูตร แผนการสอนให้เข้าใจอย่างละเอียด
- (2) ส่งเสริมให้ครูเตรียมการสอนและบันทึกการสอนร่วมกัน
- (3) ส่งเสริมให้ครูปรับปรุงหลักสูตร
- (4) ส่งเสริมให้ครูได้ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุดสำหรับปรับปรุงหลักสูตร

3) งานเกี่ยวกับอุปกรณ์การสอน

- (1) แนะนำให้ครูทราบถึงอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่สามารถจัดหาได้และมีคุณภาพในการใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมากที่สุด

- (2) พยายามจัดบริการเกี่ยวกับอุปกรณ์เท่าที่สามารถทำได้
- (3) ส่งเสริมให้ครูสร้างสื่อ ผลิตอบกรณ์ ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน

4) งานเกี่ยวกับการปรับปรุงงานวิชาชีพครู

- (1) ส่งเสริมให้ครูสังเกตการสอนซึ่งกันและกัน และสังเกตการสอนของครูในโรงเรียนอื่น

- (2) ร่วมกันปรึกษาหารือกับครูในการปรับปรุงการเรียนการสอน
- (3) ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ

5) งานเกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน

- (1) ส่งเสริมให้ครูวางแผนการสอนร่วมกัน
- (2) ส่งเสริมให้ครูทำงานร่วมกับผู้ปกครองหรือบุคคลอื่น ๆ ในการปรับปรุงโรงเรียน

6) งานเกี่ยวกับการค้นคว้าทดลอง

- (1) ส่งเสริมให้ครูทดลองสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ เช่น เทคนิควิธีสอนสื่อนวัตกรรม
- (2) ส่งเสริมครูในทุก ๆ ด้าน เพื่อที่จะได้ทำการค้นคว้าทดลองได้สะดวก

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้กำหนดขอบข่ายของงานนิเทศภายในไว้ดังนี้

1) งานวิชาการ ได้แก่

- (1) การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
- (2) การส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูจัดทำแผนการสอน

- (3) การจัดหาเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร
- (4) การจัดหาสื่อการเรียนการสอน
- (5) การดำเนินการให้ครูผลิตและใช้สื่อการเรียนการสอน
- (6) การจัดชั้นเรียน
- (7) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- (8) การจัดให้มีมุมหนังสือหรือห้องสมุด
- (9) การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน
- (10) การส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูจัดทำเพิ่มข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล
- (11) การประเมินคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน
- (12) การจัดศูนย์สารสนเทศ
- (13) การจัดบริการแนะแนว

2) งานกิจการนักเรียน ได้แก่

- (1) การรับเด็กเข้าเรียน
- (2) การจัดทะเบียนนักเรียน
- (3) การจัดบริการอนามัยโรงเรียน เช่น การตรวจสอบสภาพนักเรียน การจัดให้นักเรียนได้รับภูมิคุ้มกันตามความจำเป็น การอมฟลูออไรด์ การจัดหาเวชภัณฑ์สำหรับการปฐมพยาบาลการจัดหายาสามัญประจำบ้าน การจัดห้องพยาบาล
- (4) การจัดหาเสื้อผ้า เครื่องเขียนแบบเรียนสำหรับนักเรียนยากจน และขาดแคลน

- (5) การจัดหาอาหารเสริมสำหรับนักเรียนที่อยู่ในภาวะทุพโภชนาการ
- (6) การจัดหาอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนยากจนและขาดแคลน
- (7) การจัดสวัสดิการสำหรับนักเรียน

3) งานบุคลากร ได้แก่

- (1) การกำหนดความต้องการบุคลากร
- (2) การกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคลากร
- (3) การมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบ
- (4) การประเมินประสิทธิภาพใหม่

- (5) การจัดสวัสดิการ
 - (6) การนิเทศ ติดตามการปฏิบัติงาน
 - (7) การพัฒนาบุคลากร
 - (8) การส่งเสริมให้ได้ศึกษาต่อ
 - (9) การประเมินผลการปฏิบัติงาน
 - (10) การพิจารณาความดีความชอบ
 - (11) การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากร
- 4) งานอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษาได้แก่
- (1) การจัดหา จัดสร้างอาคารเรียนอาคารประกอบให้เพียงพอ
 - (2) การดูแลรักษาอาคารเรียนและอาคารประกอบและการซ่อมแซม
 - (3) การใช้ประโยชน์จากอาคารเรียน อาคารประกอบและบริเวณโรงเรียน
 - (4) การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและบริเวณโรงเรียน
 - (5) การจัดหาและจัดซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษา
 - (6) การดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษา
 - (7) การใช้ประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษา
- 5) งานบริหารทั่วไป ธุรการ การเงินและการพัสดุ ได้แก่
- (1) งานสารบรรณ
 - (2) งานทะเบียนและรายงาน
 - (3) งานการเงินและบัญชี
 - (4) งานพัสดุ
 - (5) งานยานพาหนะ
 - (6) งานรักษาความปลอดภัยของทรัพย์สินและอาคาร
 - (7) งานประชาสัมพันธ์
 - (8) งานแผนพัฒนา
 - (9) งานงบประมาณ
 - (10) งานธุรการ

6) งานความสัมพันธ์กับชุมชนได้แก่

- (1) การประชาสัมพันธ์โรงเรียน
 - (2) การประชุมผู้ปกครองนักเรียน
 - (3) การปฐมนิเทศผู้ปกครองนักเรียนเข้าใหม่
 - (4) การประชุมคณะกรรมการการศึกษา
 - (5) การให้ชุมชนเป็นแหล่งวิชาการ
 - (6) การให้บริการการศึกษาแก่ชุมชน
 - (7) การให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน
 - (8) การเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญของชุมชน
 - (9) การประชาสัมพันธ์หลักสูตร
 - (10) การให้ข้อเสนอแนะด้านวิชาการ หรือการดูแลสุขภาพอนามัยหรือการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
 - (11) การส่งเสริมให้ความรู้ผู้ปกครองในเรื่องการดูแลเด็กและการเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเรียน
 - (12) การส่งเสริมศิลป วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีของชุมชน
- Harris (1985) ได้กำหนดขอบข่ายของงานนิเทศภายในโรงเรียนไว้ 10 ด้านคือ
- 1) งานเกี่ยวกับด้านพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเกี่ยวกับการวางโครงสร้างหลักสูตรประมวลการสอน โครงการสอน แผนการสอน โดยกำหนดตัวผู้สอน วัน เวลาสถานที่ และแบบวิธีสอน ตลอดจนการสร้างเกณฑ์มาตรฐานการสอนและบรรจุหน่วยกิตวิชาต่าง ๆ ลงในการสอน
 - 2) การจัดระบบการสอน โดยจัดทำหลักสูตรที่วางไว้มาใช้กลุ่มนักเรียนและจัดทำตารางสอน
 - 3) การคัดเลือกบุคลากรผู้สอน โดยเลือกสรรมาให้เหมาะสมกับงานมีการค้นหา สอบคัดเลือก และเก็บรักษาเกี่ยวกับตัวบุคคล
 - 4) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ออกแบบและจัดเตรียมอุปกรณ์การสอนให้สะดวก และเหมาะสมกับผู้สอน รวมถึงการจัดวางแผนผังอาคารเรียนที่ถูกต้อง และมีเครื่องแสดงบอกที่เก็บอุปกรณ์การสอน ให้หยิบใช้ง่าย
 - 5) จัดวัสดุอุปกรณ์การสอน ตรวจสอบ และคัดเลือกวัสดุอุปกรณ์การสอนที่จำเป็นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการสอน

6) การจัดอบรมครูประจำการ โดยจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้ครูก้าวหน้า และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นทางด้านการวิชาการ

7) จัดประชุมปฐมนิเทศสมาชิกใหม่ให้รู้ และเข้าใจในสิ่งที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน เพื่อลดปัญหาอุปสรรค และทำงานได้ผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น

8) จัดบริการด้านอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายหลักการสอนของโรงเรียน

9) สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในส่วนที่เกี่ยวกับการสอน

10) การประเมินผล มีการวางแผนจัดระเบียบประเมินผลและดำเนินการประเมินผลในทุกแห่งของโรงเรียนที่จะมีผลต่อการสอน

เมื่อพิจารณาขอบข่ายงานนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า ลักษณะงานนิเทศภายในของ Harris มีขอบข่ายกว้างขวางครอบคลุมมากที่สุด ดังนั้นการศึกษาการปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนครั้งนี้จึงยึดแนวของ ชาร์ลี มณีศรี และ Harris โดยปรับปรุงให้เข้ากับสภาพการปฏิบัติงานจริง โดยประมวลงานนิเทศที่มีลักษณะเดียวกันหรือเหมือนกันเข้าด้วยกันได้ 5 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร
- 2) ด้านการเรียนการสอน
- 3) ด้านบุคลากร
- 4) ด้านสื่อสารการเรียนการสอนและการบริการ
- 5) ด้านการวัดผลและประเมินผล

2.3.1 งานนิเทศด้านการพัฒนาหลักสูตร

วิจิตร วรุตบางกูร (2520) ผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้นิเทศภายใน จะดำเนินการ ดังนี้

- 1) ส่งเสริมให้ครูศึกษาหลักสูตรประมวลการเรียน
- 2) ส่งเสริมให้ครูทำประมวลการสอนและบันทึกการสอนร่วมกัน
- 3) ส่งเสริมให้ครูปรับปรุงหลักสูตรและประมวลการสอน
- 4) ส่งเสริมให้ครูใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้มากที่สุดสำหรับปรับปรุงหลักสูตร

ยง วัชวัลด์ (2524) การพัฒนาหลักสูตรหมายถึงการปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่เดิมให้เหมาะสมกับสังคมและผู้เรียนมากขึ้น และการนำเอาหลักสูตรซึ่งได้กำหนดไว้ไปจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรอันมีแผนการสอน ประมวลการสอน คู่มือครู กำหนดการสอนตารางสอนและแบบเรียนเพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปด้วยความสะดวกเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และให้ได้ผลตามจุดหมายของหลักสูตร

สังต์ อุทรานันท์ (2527) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ 2 ลักษณะ คือ ความหมายแรกหมายถึงการทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือสมบูรณ์ยิ่งขึ้นอีกความหมายหนึ่ง คือ การสร้างหลักสูตรใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย

Do11 (1970) กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรไว้ 13 ประการ คือ

- 1) การวางแผนปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร
- 2) ประเมินความเหมาะสมและคุณภาพของโครงการพัฒนาหลักสูตร
- 3) อำนวยความสะดวกให้เป็นไปตามนโยบายและปรัชญาของการศึกษา
- 4) อำนวยความสะดวกในการพัฒนาวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในโรงเรียน
- 5) ใช้ข้อมูลจากการวิจัยและส่งเสริมการวิจัยในท้องถิ่น
- 6) ประสานงานกับบุคคลอื่นในการจัดการเรียนการสอนพิเศษ เช่นศึกษานิเทศก์
ครูบรรณารักษ์
- 7) ทำงานร่วมกับครูแนะแนวในการที่จะใช้หลักสูตรและงานแนะแนวให้สัมพันธ์กัน
- 8) เตรียมผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร
- 9) อำนวยความสะดวกในเรื่องเวลาและอุปกรณ์ที่ใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร
- 10) ช่วยเหลือครูโดยใช้เทคนิคการแนะแนวและที่ปรึกษาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร
- 11) จัดองค์การและอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการทางการศึกษาที่จัดขึ้นเป็นพิเศษ
- 12) แนะนำเกี่ยวกับหลักสูตรให้ชุมชนเข้าใจ
- 13) ส่งเสริมการติดต่อในโรงเรียนในระดับเดียวกัน

Kenneke และคณะ (1973) งานพัฒนาหลักสูตร ครูใหญ่ควรมีบทบาทดังนี้

- 1) จัดโครงการเรียน
- 2) วิจัยและพัฒนาหลักสูตร

- 3) ประสานงานกับแผนกวิชาต่าง ๆ
- 4) ประสานงานกับคณะกรรมการศึกษาด้านอาชีพ
- 5) ช่วยเหลือคณะกรรมการประเมินผลงานของแผนกวิชาและประเมินผลโครงการทางการศึกษา
- 6) ช่วยเหลือครูในการตัดสินใจ

Harris (1985) การพัฒนาหลักสูตรหมายถึง การออกแบบหลักสูตรหรือการปรับปรุงหลักสูตร ที่จะนำมาสอนในโรงเรียนให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงบุคลากรการจัดทำมาตรฐานทางวิชาการ การพัฒนาแผนการสอนและบทเรียน

จากความหมายและขอบข่ายของการพัฒนาหลักสูตร พอสรุปได้ว่า การนิเทศด้านการพัฒนาหลักสูตร จะต้องเกี่ยวข้องกับการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับผู้เรียน และสภาพท้องถิ่นเป็นหลัก นอกจากนี้การพัฒนาหลักสูตรยังช่วยให้ครูรู้จักหลักสูตรและใช้หลักสูตรเป็น รู้จักปรับปรุงหลักสูตรตลอดจนร่างเอกสารประกอบหลักสูตรที่จำเป็น

2.3.2 งานนิเทศการจัดการเรียนการสอน

กฤษฎี น้ำเพชร (2521) ได้ให้ความเห็นเรื่องการจัดการเรียนการสอนว่าการนิเทศมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะ

- 1) เป็นการส่งเสริมคุณภาพทางการเรียนการสอนภายในโรงเรียนเพราะถ้าไม่มีการนิเทศการสอนแล้วครูอาจนำแบบอย่างที่ไม่ดีจากครูอื่น เช่น ครูจากครูที่สอนมานาน ๆ โดยไม่มีการปรับปรุงประสิทธิภาพให้ก้าวหน้า
- 2) เพื่อพัฒนาความเจริญทางการเรียนการสอนและทางวิชาการของครูถ้าไม่ได้รับการนิเทศอาจแสดงออกในทางที่ผิด เช่น มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ มีการขัดแย้งหรือเจตคติแบบเสรีนิยมในการทำงาน นี้ก็อาจจะทำอะไร จะสอนอะไรก็ตามใจตนเองซึ่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างสรรค์แต่อย่างใด ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการจำแนกความจำเป็นของครูแต่ละคน และวางแผนดำเนินการพัฒนาให้ไปสู่เป้าหมายประสงค์ที่ถูกต้อง
- 3) ข้อมูลจากการนิเทศจะสามารถจำแนกคุณภาพครู และความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน

Burr Coffield และ Jenson (อ้างถึงในสงวน สุวรรณรัตน์, 2524) ได้เสนอหลักเกณฑ์สำหรับยึดถือในการจัดระบบการเรียนการสอนไว้ 9 ประการ คือ

- 1) เปิดโอกาสให้ครูรู้จักปัญหาความต้องการและพฤติกรรมของเด็กที่สอน
- 2) ช่วยให้ได้ก้ได้รับความเสมอภาคทุกคน
- 3) เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของโรงเรียน
- 4) ส่งเสริมให้นักเรียนดำรงชีวิตร่วมกับหมู่คณะได้อย่างอบอุ่นและมีความสุข
- 5) เปิดโอกาสให้เกิดการฝึกฝนการอยู่ร่วมกันในระบอบประชาธิปไตย
- 6) ช่วยให้เกิดการบูรณาการประสบการณ์ทั้งมวลของเด็ก
- 7) กระตุ้นให้ครูได้สนใจกับพัฒนาการทุก ๆ ด้านของเด็ก
- 8) ยึดหยุ่นให้เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของเด็ก
- 9) ส่งเสริมสมรรถภาพในการสอนของครูให้ดียิ่งขึ้น

Harris (1985) ได้กล่าวถึงการจัดระบบการเรียนการสอนไว้ว่า หมายถึงการนำแผนงานเพื่อนำหลักสูตรไปใช้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน บุคลากรอาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ โดยคำนึงถึงความสะดวกของเวลาและจุดประสงค์การสอน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ขอบข่ายของงานนี้ เช่น การจัดชั้นเรียน การจัดตารางสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จัดครูเข้าสอน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528) กล่าวว่ากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานนี้เทศด้านการเรียนการสอน ที่สามารถปฏิบัติงานนี้เทศด้านการเรียนการสอน ที่สามารถปฏิบัติได้ในโรงเรียนประถมศึกษา คือ

- 1) การประชุมก่อนเปิดภาคเรียน
- 2) การสังเกตการสอนในชั้นเรียน
- 3) การศึกษาจากตำรา
- 4) การสาธิตการสอน
- 5) การศึกษานอกสถานที่
- 6) การให้คำปรึกษาหารือ
- 7) การบริการเอกสารทางวิชาการ

จากความเห็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน พอสรุปได้ว่าการนี้เทศด้านการจัดการเรียนการสอน จะต้องเกี่ยวข้องกับการมอบหมายให้บุคคลหรือคณะบุคคลรับผิดชอบงานด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การส่งเสริมให้ครูสอนตามแผนการสอน คู่มือครู การจัดชั้นเรียนและสร้างบรรยากาศการส่งเสริมให้ครูใช้การสอนหลาย ๆ วิธี

2.3.3 งานนิเทศด้านบุคลากร

เป็นการปฏิบัติงานนิเทศเกี่ยวกับตัวครูโดยตรง เพื่อให้ตัวครูมีคุณภาพอันจะส่งผลต่อจุดมุ่งหมายหลัก คือครูสามารถสอนเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขอบข่ายของงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ งานบริหารบุคคล การบรมนิเทศครูใหม่ การจัดบริการพิเศษ และการฝึกอบรมครูประจำการ นักการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความหมายและขอบข่ายการปฏิบัติการนิเทศด้านเกี่ยวกับตัวครู ดังนี้

ซารี มณีศรี (2524) กล่าวถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับครูว่า ผู้ที่เข้าใจปัญหาของครูและช่วยเหลือครูได้ดีที่สุด คือผู้บริหารโรงเรียน เพราะผู้บริหารโรงเรียนคือผู้ใกล้ชิดครูที่สุด รู้ปัญหาต่าง ๆ ของครูอย่างลึกซึ้ง การปฏิบัติการนิเทศภายในด้านเกี่ยวกับตัวครู จึงแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ นิเทศได้ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม เรื่องที่นิเทศขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาและความต้องการ เช่น ปัญหาส่วนตัว ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาชีพ ขวัญและกำลังใจ ในการทำงาน

ชาอุทัย อาจิณสมภาร (2525) กล่าวถึงความสำคัญของการปฏิบัติงานนิเทศด้านนี้ว่าการนิเทศจะไม่ประสบผลสำเร็จ ถ้าขาดการพัฒนาในตัวครู การพัฒนาคุณภาพของครูเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามทางวิชาชีพ มาตรการที่ผู้บริหารหรือผู้นิเทศจะพัฒนาครู เช่น

1) การคำนึงการจัดวางตัวบุคคลของครู เพราะบุคคลใด ๆ จะทำงานได้ดีเมื่อเขาสนใจและมีความรู้ความสามารถในงานนั้น ๆ ดังนั้นการจัดวางตัวครูในด้านการสอนหรือการปฏิบัติหน้าที่ จึงพิจารณาความสนใจความสามารถประกอบด้วย

2) จัดให้มีการประชุมครู เพื่อปรับปรุงการสื่อความหมายของคณะครูการประชุมเป็นการเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็นต่ออภิปรายในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของโรงเรียน นโยบาย การพัฒนาหลักสูตร เทคนิคการสอนตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ปัญหาที่เกิดขึ้นในการวัดผล การจัดทำทะเบียน

3) แนะนำและจัดให้มีเอกสารใหม่ ๆ ที่สำคัญทางการศึกษาแก่ครูอยู่เสมอ เช่น ตำราหรือวารสารทางการศึกษา จะทำให้มีผลต่อการพัฒนาครูและช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งปัญหาทั่วไปและปัญหาเฉพาะ

4) จัดโปรแกรมฝึกอบรมให้ครู การฝึกอบรมจะทำให้ครูเกิดการพัฒนาด้านวิชาชีพ อยู่เสมอ ครูจะเกิดภาวะผู้นำในการแก้ปัญหา

5) การทำทะเบียนประวัติ การเก็บรักษาทะเบียนประวัติ จะทำให้ผู้บริหารรู้จักครู ได้ดีจะได้ปรับตัวเข้ากันได้โดยอาศัยทะเบียนประวัติเป็นแนวทาง

Harris (1985) กล่าวถึงงานนิเทศด้านนี้ว่า เป็นการจัดการเกี่ยวกับตัวบุคคลที่ เกี่ยวกับการเรียนการสอน ตั้งแต่การแสวงหาคนมาทำงาน การเก็บรักษาทะเบียนประวัติ บุคลากร การบำรุงรักษา

โดยสรุปแล้วจะพบว่า งานนิเทศด้านนี้เกี่ยวกับบุคลากรนั้นมีจุดหมายเพื่อให้ครูเป็น บุคลากรที่มีคุณภาพ โดยอาศัยกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น จัดให้มีการฝึกอบรมแนะนำและจัดให้มี เอกสารทางวิชาการ การสร้างขวัญและกำลังใจ ทั้งนี้เพื่อส่งผลต่อจุดมุ่งหมายหลักคือการสอน เด็กนักเรียนให้มีคุณภาพตลอดจนครูมีความก้าวหน้าทางวิชาชีพของครู

2.3.4 งานนิเทศด้านสื่อการเรียนการสอน

สายหยุด จาปาเทศ (อ้างถึงในซารี มณีศรี ,2524) กล่าวถึงงานปฏิบัติงาน นิเทศด้านสื่อการเรียนการสอนของผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้นำเทศาภิบาล ดังนี้

1) แนะนำให้ครูทราบถึงอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ และพอสามารถจัดหาได้และใช้ให้ เกิดประโยชน์มากที่สุด

2) พยายามจัดบริการเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนเท่าที่จะสามารถทำได้

3) ส่งเสริมให้ครูผลิตอุปกรณ์อย่างง่าย ๆ เท่าที่จะทำได้

4) ส่งเสริมให้ครูใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ให้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน

ยง วัชชวัลคุ (2524) กล่าวถึงงานปฏิบัติงานนิเทศด้านสื่อการเรียนการสอนของผู้ บริหารโรงเรียนและผู้นำเทศาภิบาล ดังนี้

1) ให้ความรู้แก่ครูในเรื่องอุปกรณ์การสอนซึ่งทำได้หลายวิธี เช่น แจกเอกสารให้อ่าน แนะนำอุปกรณ์ ให้การอบรมประชุมเชิงปฏิบัติการ

2) บริการตัวอย่างอุปกรณ์การสอนใหม่ ๆ ตลอดจนแนะนำวิธีใช้ เพื่อให้รู้จักวิธีใช้ ตลอดจนสามารถสร้างขึ้นใช้เอง

3) ประสานงานขอความร่วมมือจากสถาบันฝึกหัดครูวิทยาลัยครู ให้ช่วยผลิตอุปกรณ์ การสอนอยู่แล้ว แต่ทางโรงเรียนต้องจัดหาวัสดุในการจัดทำให้

4) แนะนำแหล่งที่จะได้วัสดุอุปกรณ์โดยไม่คิดมูลค่า โดยปกติครูจะไม่ทราบว่าสถานที่ใดจะบริการวัสดุอุปกรณ์โดยไม่คิดมูลค่า ผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องศึกษาแหล่งดังกล่าว บริการแก่ครูเพื่อขอความร่วมมือต่อไป

5) การจัดนิทรรศการสื่อการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมยั่วยุให้ครูได้จัดทำ

รุ่ง แก้วแดง (อ้างถึงในจินดา จำเพียร, 2531) กล่าวว่า ถ้ามีสื่ออุปกรณ์เด็กจะเรียนได้ดี โดยเฉพาะการเรียนที่เป็นนามธรรม ดังนั้นวัสดุอุปกรณ์การสอน จึงมีความสัมพันธ์กับการใช้หลักสูตร ซึ่งผู้บริหารต้องจัดหาเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

Harris (1985) ให้ความหมายการนิเทศด้านสื่อการเรียนการสอน หมายถึง การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ การตรวจสอบ การประเมินค่า และการคัดเลือกวัสดุอุปกรณ์การสอนที่จะนำมาใช้ส่งเสริมการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

การนิเทศด้านสื่อการเรียนการสอนนั้นนับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้จัดสรรงบประมาณให้โรงเรียนประถมศึกษาจัดซื้อวัสดุการศึกษา และวัสดุหลักสูตร พ.ศ. 2521 เป็นพิเศษทุกปีและที่สำคัญก็คือในปัจจุบันนี้ โรงเรียนประถมศึกษาทุกแห่งมีสื่อการเรียนการสอนมากพอ

2.3.5 งานนิเทศด้านการวัดผลและประเมินผล

วิจิตร วรุตบางกูรและคณะ (2520) กล่าวถึงการประเมินผลที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

1) การประเมินผลงานต้องทำติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อดูว่างานที่ทำได้แล้วได้ผลดีเพียงใด หากมีปัญหาจะได้แก้ไขได้ทันที่

2) การประเมินผลต้องทำร่วมกันหลายฝ่าย ไม่ใช่เป็นของคนใดคนหนึ่ง โรงเรียนต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรทุกคน

3) การประเมินผลต้องยึดจุดมุ่งหมายของโครงการเป็นเกณฑ์เปรียบเทียบ

4) การประเมินผลควรยึดหลักประชาธิปไตยให้มากที่สุด มีการรับฟังความคิดเห็นของทุกคนในหมู่คณะ แบ่งงานกันทำ มีการรับผิดชอบในผลงานเท่ากัน

5) การประเมินผลโครงการจะต้องประเมินผลทุกด้านและใช้โครงการหลาย ๆ แบบสามารถยืดหยุ่นได้

6) การประเมินผลต้องบันทึกผลการประเมินไว้เป็นสำคัญ สรุปผลการประเมินไว้ในที่แห่งเดียวกันให้ศึกษาได้ง่ายเพื่อใช้ในโอกาสต่อไป

ซารี มณีศรี (2524) ได้กล่าวถึงหลักการประเมินผลไว้ดังนี้

- 1) การประเมินผลควรใช้หลาย ๆ วิธี
 - 2) การประเมินผลต้องได้รับความช่วยเหลือจากครู นักเรียน ชุมชนและเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริการการศึกษา
 - 3) การประเมินผลต้องให้สัมพันธ์กับหลักสูตร เช่นถ้ามีหลักสูตรใหม่ก็ต้องใช้ระเบียบการวัดผลใหม่ด้วย
 - 4) โครงการวัดผลควรจะได้เป็นไปตามแนวทางของความมุ่งหมายทางการศึกษา ความเจริญงอกงามของบุคคลอื่นเกิดจากการได้รับการศึกษา มีผลสะท้อนถึงสังคม ชุมชน ประเทศชาติ ให้พลอยเจริญงอกงามไปด้วย ฉะนั้นต้องวัดความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของการศึกษาด้วย
 - 5) การประเมินผลควรประเมินผลหลาย ๆ ด้าน เช่น ผลงานทัศนคตินิสัยในการทำงาน การเรียนของเด็ก การสอน การใช้วัสดุอุปกรณ์ของครู
 - 6) ครูทุกคนควรมีส่วนร่วมในการประเมินผล ร่วมมือกันหาวิธีทดลองที่เหมาะสม
 - 7) การประเมินผลจะต้องกระทำติดต่อกันไปเรื่อย ๆ อย่างสม่ำเสมอจะได้ผลที่แน่นอนและถ้าพบข้อบกพร่องจะได้แก้ไขได้ทันที่
 - 8) โครงการประเมินผลควรยืดหยุ่นได้และใช้หลาย ๆ วิธี เช่น สัมภาษณ์ สังเกต สอบถาม ทดสอบ รายงาน ซึ่งขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้ใช้ว่าควรจะใช้วิธีใด
 - 9) เกณฑ์ที่ผลการประเมินไว้เป็นหลักฐาน
- Hauner (1966) ได้เสนอลักษณะการประเมินการสอนที่ดีไว้ดังนี้
- 1) การประเมินผลการสอนที่ดีนั้น จะต้องเป็นแนวทางสำหรับกำหนดหลักสูตรและการสอน
 - 2) การประเมินผลการสอนที่ดี จะต้องประเมินทั้งกระบวนการเรียนการสอนทั้งหมด
 - 3) การประเมินผลการสอนที่ดี จะต้องเกิดจากความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน
 - 4) การประเมินผลนอกจากจะตัดสินว่าอะไรดีหรือไม่ดีแล้ว ควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ดังนั้นการประเมินผลจะต้องเป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป

5) การประเมินหลักสูตรและการสอนในโรงเรียน จะต้องคำนึงถึงผู้เรียนและผู้สอน เป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย

Harris (1985) ได้กล่าวถึงการประเมินผลว่า หมายถึงการวางแผนการจัดระบบ ประเมินผลและการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อประเมินกิจการต่าง ๆ ทุก ๆ ด้านของโรงเรียนที่ เกี่ยวข้องโดยตรงต่อการเรียนการสอน

โดยสรุป งานนิเทศด้านการวัดผลและประเมินผลจะเกี่ยวข้องกับการวางแผนงาน หรือโครงการประเมินผลการเรียนการสอน การรายงานการประเมินผลให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ การเก็บบันทึกผลเมื่อพิจารณาหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นต่อไป

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 งานวิจัยภายในประเทศ

วินัย ตะสกิตย (2522) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องสำรวจการปฏิบัติจริงในการจัดนิเทศ การศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษาในเขตการศึกษา 2 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้บริหารโรงเรียน และครู ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1) การปฏิบัติในด้านกระบวนการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถม- ศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนและครู มีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย

2) การปฏิบัติกิจกรรมการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความเห็น ว่า มีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย แต่ครูเห็นว่าปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อยที่สุด

3) การปฏิบัติกิจกรรมการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความเห็น สอดคล้องกันว่า กิจกรรมการนิเทศการศึกษา เพื่อพัฒนาหลักสูตรการส่งเสริมทางวิชาการและ กิจกรรมเสริมหลักสูตรปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย ส่วนการปฏิบัติในด้านการนิเทศการสอนและด้าน การประเมินผล ผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าปฏิบัติในเกณฑ์น้อยแต่ครูเห็นว่าปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย ที่สุด

4) ปัญหาและอุปสรรค ในการจัดนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความเห็นตรงกันว่า ขาดแคลนงบประมาณวัสดุอุปกรณ์เพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน ขาดแคลนวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญทางการนิเทศการศึกษา ขาด แรงสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด

ชลอ จันทรกุล (2524) ได้ศึกษาบทบาทการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดตรัง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผลสรุปได้ว่า

1) บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในการนิเทศการศึกษาทางด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการจัดและพัฒนาบุคลากร ด้านการจัดอุปกรณ์การสอน ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน และด้านการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง

2) ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูที่มีต่อบทบาทการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการจัดและพัฒนาบุคลากร ด้านการจัดอุปกรณ์การสอนและด้านการประเมินผล ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความเห็นแตกต่างกัน

3) ด้านปัญหาและอุปสรรค คือ การขาดงบประมาณ ครูผู้สอนขาดความรับผิดชอบ และผู้บริหารโรงเรียนขาดความรู้

ชัดเจน ไทยแท้ (2527) ได้ศึกษาสภาพการจัดนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี โดยสอบถามผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 147 คน และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในโรงเรียนจำนวน 28 โรงเรียน ปรากฏว่าปัญหาอุปสรรคที่พบจากการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนมากที่สุด คือ ขาดความรู้ความเข้าใจในการนิเทศภายใน สาเหตุเพราะไม่ค่อยมีโอกาสดำเนินการอบรมหรือสัมมนาเพิ่มเติมความรู้

สุชาติ ศรีสุวรรณ (2528) ได้ศึกษาการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 37 คน ผลสรุปได้ดังนี้

1) งานด้านวิชาการหรืองานการเรียนการสอนโดยตรง ที่มีจำนวนโรงเรียนจัดขึ้นมากที่สุด คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ครู เรื่องการวางแผนการสอน

2) งานพัฒนาครูภายในโรงเรียน ที่มีจำนวนโรงเรียนจัดขึ้นมากที่สุด คือ การจัดให้มีการสร้างเสริมประสิทธิภาพของครู เช่น การพาครูไปศึกษาดูงาน การจัดให้มีการอบรมและสัมมนาเกี่ยวกับการเรียนการสอน

3) งานด้านการสนับสนุนและบริการที่มีจำนวนโรงเรียนจัดขึ้นมากที่สุดคือการจัดบริเวณโรงเรียน และห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียน

สุนทร โคสมี่ (2528) ได้ศึกษาการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัด : การศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มตัวอย่าง คือผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 30 คน เพื่อสัมภาษณ์และศึกษาเอกสารของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษา ผลสรุปได้ว่า

1) การจัดปฏิบัติการนิเทศการศึกษาที่จัดขึ้นในโรงเรียน ได้แก่งานด้านวิชาการหรือการเรียนการสอนภายในโรงเรียนโดยตรง งานด้านพัฒนาครูภายในโรงเรียนและงานสนับสนุนและบริการด้านการเรียนการสอน งานด้านวิชาการหรือการเรียนการสอนภายในโรงเรียนเป็นงานที่จัดมากที่สุด งานพัฒนาครูเป็นงานที่จัดปฏิบัติน้อยที่สุด

2) กระบวนการจัดดำเนินการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน มี 5 ขั้นตอน คือ การวางแผนงาน การสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงาน การดำเนินการ การสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงาน

3) ปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนในการจัดดำเนินการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ที่มีจำนวนมากที่สุด ระบุตามความต้องการ ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากรและการจัดการในเรื่องค่าแนะนำ โดยการแนะนำพร้อมกันเป็นกลุ่มใหญ่ ก่อนที่จะจัดการดำเนินการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

4) ปัญหาและอุปสรรคที่พบจากการดำเนินการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ที่พบมากที่สุด คือ ปัญหาและอุปสรรคด้านบุคลากรและการจัดการในเรื่องโรงเรียนขาดแคลนวิทยากร และแหล่งวิชาการ

สมศักดิ์ สายเทพ (2530) ได้ศึกษาสภาพปัญหาการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดตาก กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประธานกลุ่มโรงเรียน 29 คน ผู้บริหารโรงเรียน 140 คน ครูวิชาการโครงการนิเทศมีการปฏิบัติในเกณฑ์น้อย ด้านเกี่ยวกับกิจกรรมการนิเทศมีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์มาก ส่วนปัญหาและอุปสรรคของการนิเทศภายในที่มีปัญหามากได้แก่ การขาดความรู้ความเข้าใจ ความชัดเจนในวัตถุประสงค์ และการดำเนินการตามขั้นตอนของการนิเทศ ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ

ชลอ มงคลการุญย์ (2530) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชา

การ 8 ด้าน คือ กระบวนการบริหารงานวิชาการ หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน สื่อการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร ห้องสมุด การนิเทศการศึกษา และการวัดผลการศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดแต่ละด้าน ดังนี้

- 1) กระบวนการบริหารวิชาการ การจัดสรรงบประมาณยังไม่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการที่จำเป็นของแต่ละกลุ่มประสบการณ์
- 2) หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร หนังสืออ่านประกอบ และหนังสือค้นคว้า ไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียนและครู
- 3) การจัดการเรียนการสอนนักเรียน ไม่สามารถนำผลที่ได้จากการจัดการเรียนการสอนของครูไปใช้ปฏิบัติงานที่วัดจริงได้
- 4) สื่อการสอน ครูมีภาระในการสอนมากไม่มีเวลาผลิตและเตรียมสื่อการสอน
- 5) กิจกรรมเสริมหลักสูตร ชุมชนยังไม่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของโรงเรียน
- 6) ห้องสมุด งบประมาณมีจำกัดไม่เพียงพอในการจัดหาหนังสือสำหรับศึกษาค้นคว้าของครูและนักเรียน
- 7) การนิเทศการศึกษา ขาดการวางแผนการปฏิบัติงานด้านการนิเทศการศึกษาอย่างเป็นระเบียบ
- 8) การวัดและประเมินผลการศึกษา ไม่มีการวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อนำมาปรับปรุงและทบทวนข้อสอบ

จินดา จำเริญ (2531) ศึกษาเรื่องการบริหารปฏิบัติงานด้านการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานด้านการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา 10 ด้าน ปรากฏว่าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน ปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาครบทั้ง 10 ด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย คือ การจัดระบบการเรียนการสอน การบริหารบุคลากร การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก การประเมินผลการสอน การพัฒนาหลักสูตร การฝึกอบรมครูประจำการ การจัดบริการพิเศษแก่ครู และการปฐมนิเทศครูใหม่

ภิญญ์ สายัญญ์ (2532) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 4 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินการดังนี้

1) จัดส่งครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตร และจัดพบปะผู้ปกครองเป็นครั้งคราว เพื่อร่วมแก้ปัญหา และสนับสนุนการใช้หลักสูตร

2) ส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมให้ครูเตรียมการสอนล่วงหน้า โดยใช้แผนการสอนและคู่มือครูของกรมวิชาการเป็นแนวทางและมีการตรวจบันทึกการเตรียมการสอนก่อนอย่างสม่ำเสมอ

3) จัดการสื่อการเรียนการสอน โดยซื้อด้วยเงินงบประมาณและจัดห้องหน่วยบริการสื่อที่มีระบบ เช่น มีทะเบียนสื่อ ทะเบียนการยืม

4) จัดให้มีการวัดผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ในสมุดประจำชั้น (ป.02) และร่วมกับกลุ่มโรงเรียนสร้างข้อสอบเพื่อวัดผลดังกล่าว และวัดผลปลายภาคเรียน

5) นักเรียนเป็นผู้ให้บริการห้องสมุดโดยค้นคว้าและอ่านหนังสือ

6) ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้นิเทศ โดยจัดประชุมก่อนเปิดภาคเรียน

7) ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนงานวิชาการ โดยใช้ข้อมูลจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

8) จัดกิจกรรมส่งเสริมการสอน โดยให้นักเรียนได้ปฏิบัติ และครูมีส่วนร่วม

9) จัดประชุมอบรมทางวิชาการ ในเรื่องเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการสอบ

ธีรศักดิ์ ส่งทอง (อ้างถึงในสงวน สุวรรณรัตน์, 2534) ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่อง การสำรวจและประเมินความต้องการการนิเทศการศึกษาของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้กลุ่มตัวอย่าง 328 คน ผลการศึกษาพบว่าครูต้องการนิเทศการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง โดยครูต้องการนิเทศการศึกษาด้านการนิเทศการศึกษา และค้นหาการและการใช้สื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับสูง เป็นลำดับ 1 และ 2 ด้านการใช้คู่มือแผนการสอน ด้านการใช้หลักสูตรประถมศึกษา ด้านการจัดทำตารางสอน กำหนดการสอน และการใช้กำหนดการสอนและด้านการประเมินผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลางเรียงตามลำดับ

ประดิษฐ์ ศรีสุวัฒน์ (2535) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานด้านการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน 234 คน และครูอาจารย์ จำนวน 361 คน ผลสรุปได้ว่า

1) ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนมากได้ปฏิบัติงานด้านการนิเทศภายในโรงเรียน

2) ความคิดเห็นของครู-อาจารย์ ที่มีการปฏิบัติงานนิเทศภายในมีความเห็นว่าการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากทุกด้าน

3) ผู้บริหารโรงเรียนและครู-อาจารย์ เสนอแนะว่า โรงเรียนควรคำนึงงานด้านการนิเทศภายใน ในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร การนิเทศการเรียนการสอน การจัดครูให้สอนตามความถนัดและความสามารถ และด้านการประเมินผลการเรียนการสอน

สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการนิเทศภายในพบว่า ด้านการจัดการโครงการนิเทศมีการปฏิบัติในเกณฑ์น้อย ด้านเกี่ยวกับกิจกรรมการนิเทศ มีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์มาก ส่วนปัญหาและอุปสรรคของการนิเทศภายในที่มีปัญหามาก ได้แก่ การขาดความรู้ความเข้าใจ ความชัดเจนในวัตถุประสงค์ และการดำเนินงานตามขั้นตอนของการนิเทศของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

2.4.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

Akinsamya (1973) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการวางแผนการศึกษาของครูในคาซอส ประเทศไนจีเรีย ตามทัศนะของนักการมัธยมศึกษา พบว่า นักการมัธยมศึกษาต้องการให้ครูใหญ่ใช้แผนประเมินผลนิเทศแผนงาน วางแผนงานบริหาร วางแผนการอบรมบุคลากร และวางแผนสัมพันธ์ชุมชน พร้อมทั้งปฏิบัติตามแผนด้านครูผู้สอน ก็ควรพัฒนาหลักสูตรและการสอน สมาคมครูแห่งไนจีเรียควรจัดอบรมบุคลากร วางมาตรฐานวิชาชีพครู วางข้อกำหนดการปฏิบัติงาน และเงินเดือน แนะนำและประเมินผลแผนงานการศึกษาโดยเข้าร่วมในกรรมการวางแผนเพื่อเป็นตัวเชื่อมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน

Brown (1974) ได้สำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาในมลรัฐทางภาคเหนือของประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามควบคู่กับการสัมภาษณ์เพื่อต้องการทราบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงบทบาทและความรับผิดชอบของครูใหญ่อย่างไร ผลการศึกษา มีดังนี้

- 1) ครูใหญ่ควรช่วยเหลือให้ครูมีส่วนร่วมในการดำเนินการของโรงเรียน และการพัฒนาเด็กนักเรียนในทุกด้านตลอดระยะเวลาที่กำลังเรียนอยู่ในโรงเรียน
- 2) ครูใหญ่ควรเปิดโอกาสให้ชุมชน และบุคลากรภายในโรงเรียนได้รับทราบการปฏิบัติงานของครูใหญ่
- 3) ครูใหญ่ควรมีส่วนร่วมโดยตรงในกระบวนการเรียนการสอน โดยการปฏิบัติงานร่วมกับครูและนักเรียน

Lee (1974) ได้ศึกษาเรื่องหน้าที่ทางการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่โรงเรียนภาคใต้ของรัฐนิวเม็กซิโก สหรัฐอเมริกา โดยมีความมุ่งหมายเพื่อเป็นแรงผลักดันให้มีการปรับปรุงโครงการนิเทศการศึกษา เพื่อศึกษาความเห็นเกี่ยวกับหน้าที่นิเทศของครูใหญ่และครู วิธีการศึกษา ได้ขอร้องให้ครูใหญ่และครูกลุ่มหนึ่ง รวบรวมพฤติกรรมทางการนิเทศที่มีประสิทธิภาพ ครูใหญ่และครูอีกกลุ่มหนึ่งรวบรวมพฤติกรรมการณ์เทศที่ไม่มีประสิทธิภาพ สรุปผลว่า

- 1) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของครู ไม่ทำให้ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์เทศของครูใหญ่แตกต่างกัน
- 2) อายุราชการครูไม่ทำให้ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์เทศของครูใหญ่แตกต่างกัน
- 3) ตำแหน่งของครูไม่ทำให้ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์เทศของครูใหญ่แตกต่างกัน
- 4) เพศหญิงหรือชายไม่ทำให้ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์เทศของครูใหญ่แตกต่างกัน
- 5) ครูโรงเรียนประถมศึกษาให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างครูภายในโรงเรียนด้วยกันมากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษา
- 6) ครูจะรายงานพฤติกรรมการณ์เทศการศึกษาของครูใหญ่ด้านที่ไม่มีประสิทธิภาพมากกว่าด้านที่มีประสิทธิภาพ แต่ครูใหญ่จะรายงานพฤติกรรมการณ์เทศที่มีประสิทธิภาพมากกว่าด้านที่ไม่มีประสิทธิภาพ แสดงว่าครูใหญ่เชื่อว่าตนทำหน้าที่ดีที่สุดแล้วมากกว่าที่ครูคิด

Jeran (1975) ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องบทบาทที่คาดหวังของผู้ทำการณ์เทศในโรงเรียนประถมศึกษาแบบนอกโรงเรียน ที่เน้นการทำงานเป็นทีมและรายบุคคล โดยมีจุดมุ่งหมาย

ที่จะศึกษาการให้บริการด้านการนิเทศ จะเป็นการช่วยปรับปรุงการเรียนการสอนในโรงเรียน ประถมศึกษาจนกระทั่งในระดับโรงเรียนได้มากที่สุด โดยที่สอบถามจากกลุ่มศึกษานิเทศก์ครูใหญ่ และครู ในรัฐโคโลราโด ผลการศึกษาพบว่า

- 1) ประชากรทั้งสามกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันว่าการให้ความช่วยเหลือและ ส่งเสริมเป็นบริการที่ต้องมาเป็นลำดับแรก
- 2) ครูใหญ่กับศึกษานิเทศก์มีความเห็นตรงกันมากกว่าครูใหญ่กับครู หรือศึกษานิเทศก์ กับครู
- 3) ครูใหญ่และศึกษานิเทศก์เห็นความสำคัญบทบาทของผู้นิเทศในอันที่จะติดต่อกับครู ใหญ่ เพื่อวางแผนเกี่ยวกับนักเรียนและคณะครูสูงกว่ากลุ่มครู
- 4) ครูใหญ่มีความเห็นว่า การพบปะกับผู้นิเทศเป็นสิ่งสำคัญมาก เพื่อจะได้ปรึกษา ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน
- 5) ครูได้ให้ความสำคัญในเรื่องที่จะให้ผู้นิเทศช่วยเสริมสร้างบรรยากาศในการเรียน การสอน

Smith (1979) ได้ศึกษาความต้องการในการปฏิบัติงานของครูใหญ่ในการทำงาน พบว่า พฤติกรรมของครูใหญ่ที่จะทำงานให้เกิดประสิทธิภาพนั้น มี 15 ประการ ประการสำคัญ คือ การสร้างความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา และคณะกรรมการของโรงเรียน การวางแผนและ ร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับคณะครูในโรงเรียน การสร้างความเข้าใจที่ตรงระหว่างบ้านกับโรงเรียน และการกระตุ้นให้ครูมีการพัฒนาทั้งด้านอาชีพและด้านส่วนตัว

Wayne (1980) ได้ศึกษาการรับรู้ทางบทบาทการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่ โรงเรียนประถมศึกษา พบว่า เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ผู้รับผิดชอบมาก คือครูใหญ่และผู้ช่วยครูใหญ่ ครูผู้สอนทำหน้าที่น้อย เกี่ยวกับเวลาที่ใช้ทำงาน ครูใหญ่ใช้เวลา มากที่สุด คือ งานนิเทศการศึกษา งานเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน และงานแนะแนว เทคนิค การนิเทศที่ได้ผล ได้แก่วิธีเยี่ยมชั้นเรียน การประชุมร่วมกับครู ส่วนวิธีที่ได้ผลน้อย คือ วิธีใช้ เอกสาร

Tilahun (1983) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนที่พึงประสงค์ ของการพัฒนา ประเทศเอธิโอเปีย กลุ่มตัวอย่างได้แก่ครู ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการ ผลสรุปว่า

1) ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่ากิจกรรมที่ใช้ในเทศภายในโรงเรียน เรียงจากมากไปหาน้อยดังนี้ การฝึกอบรม แนะนำ การฝึกอบรมปฏิบัติการ การสาธิตการสอนโดยศึกษานิเทศก์ การประชุมกลุ่มย่อยของครู การเยี่ยมชั้นเรียน และสังเกตการสอน

2) ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การนิเทศในลักษณะร่วมมือกันปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา จะก่อให้เกิดผลดีกว่าการนิเทศการศึกษาในลักษณะที่ใช้อำนาจและการบังคับ

จากการศึกษาค้นคว้าผลการวิจัยที่กล่าวมานี้ พบว่า การปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษายังไม่เป็นที่พอใจ ทั้งนี้มีปัญหามาจากการดำเนินงาน วิธีการนิเทศภายในแบบต่าง ๆ เช่น ผู้เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการนิเทศภายในไม่เพียงพอ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการนิเทศ ครูไม่ค่อยยอมรับการนิเทศ ขาดแคลนงบประมาณ ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาว่า ถ้าได้จัดให้มีการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างจริงจังและต่อเนื่องแล้ว จะส่งผลต่อการจัดการศึกษาและสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้